

İSLAM HUKUKUNDA KÜRTAJ: HANEFÎ MEZHEBİNDE 120 GÜN DOKTRİNİ VE HUKUKÎ KİŞİLİĞİN SINIRLARI

ABORTION IN ISLAMIC LAW: THE HANAFÎ 120-DAY DOCTRINE AND THE LIMITS OF LEGAL PERSONHOOD

FATİH OKUMUŞ

DR. ÖĞR. ÜYESİ, KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
İSLAM HUKUKU ANABİLİM DALI

ASSISTANT PROFESSOR, KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY FACULTY OF
THEOLOGY

DEPARTMENT OF ISLAMIC LAW
KAHRAMANMARAŞ, TÜRKİYE

fatihokumus@yahoo.com

 <http://orcid.org/0000-0003-0148-2905>

 <http://dx.doi.org/10.46353/k7auifd.1882713>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types
Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received
5 Şubat / February 2026

Kabul Tarihi / Accepted
19 Haziran / June 2026

Yayın Tarihi / Published
Haziran / June 2026

Yayın Sezonu / Pub Date Season
Haziran / June

Atıf / Cite as: Okumuş, Fatih "İslam Hukukunda Kürtaj: Hanefî Mezhebinde 120 Gün Doktrini ve Hukukî Kişiliğın Sınırları [Abortion in Islamic Law: The Hanafî 120-Day Doctrine and the Limits of the Legal Personhood]. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of the Faculty of Theology 13/1 (Haziran/June 2026): 117-147.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Lisans / License: Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) /Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

Published by Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi - Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Kilis, 79000 Turkey.

ilahiyyatdergisi@kilis.edu.tr

İSLAM HUKUKUNDA KÜRTAJ: HANEFÎ MEZHEBİNDE 120 GÜN DOKTRİNİ VE HUKUKÎ KİŞİLİĞİN SINIRLARI

Öz

Bu makale, İslam hukukunda kürtaj meselesini Hanefilere atıfla günümüzde verilen fetvalarda yaygın biçimde zikredilen *120 gün* görüşü ekseninde ele almakta; söz konusu içtihadın fikhî gerekçelerini, dayandığı delillerin hukukî değerini ve günümüzde bu konuda gelecek sorulara nasıl cevap verilmesi gerektiğine dair farklı bir yaklaşımın imkânını tartışmaktadır. İslam hukukunda kürtaj meselesi, insan hayatının başlangıcı, ceninin hukukî statüsü ve bedensel dokunulmazlık gibi temel normatif konularla doğrudan irtibatlıdır. Bu mesele, yalnızca biyolojik bir sürecin hukukî değerlendirilmesi değil; aynı zamanda ahlâk, kelâm, tıp ve hukuk disiplinlerinin kesişim noktasında yer alan çok yönlü bir problem alanıdır. Çalışmada öncelikle kürtaj kavramı ile ceninin hukukî statüsü ortaya konulmakta; ceninin masûn kabul edilmesi, gurre müessesesi ve cenine yönelik müessir fiillerin cezaî sonuçları klasik fıkıh literatürü ışığında değerlendirilmektedir. Ardından Hanefî fakihler arasında ruh üflenmesi öncesine atfedilen kürtaja ruhsat tartışmasının, yaratılış aşamalarına dair hadislerin belirli bir yorumuna dayandığı gösterilmektedir. Bu bağlamda, söz konusu hadislerin bağlamı ve delâleti Hayreddin Karaman'ın ileri sürdüğü “maddi hata nedeniyle yanlış anlama” eleştirisi çerçevesinde yeniden ele alınmakta; *120 gün* sınırının kat'î değil, zannî ve içtihadî bir takdir olduğu vurgulanmaktadır. Makalede ayrıca Kur'an-ı Kerim'deki *alaka* kavramı ile modern embriyolojik veriler arasında ilişki kurularak, hayatın başlangıcına dair alternatif bir okuma imkânı tartışılmaktadır. Sonuç bölümünde ise, ceninin dokunulmazlığı ilkesinin erken safhalardan itibaren esas alınması gerektiği, annenin hayatını kesin biçimde tehdit eden durumlar dışında kürtaja cevaz verilmesinin İslam hukukunun genel ilkeleriyle bağdaşmadığı kanaatine ulaşılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, klasik içtihat mirası ile güncel fetva ihtiyacı arasında usûl temelli, ihtiyatlı ve bütüncül bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Makalenin ikinci bölümünde Hanefî mezhebinde ruh üflenmesinden önce kürtaja belirli şartlarla cevaz veren görüşlerin gelişim süreci analiz edilmektedir. Özellikle ceninin yaratılış safhalarını konu alan hadis rivayetlerinin yorum biçimleri, 40, 80 ve 120 günlük sürelerin nasıl hesaplandığı ve bu hesaplamaların mezhep içindeki farklı yansımaları değerlendirilmektedir. Bu çerçevede günümüzde yaygın kabul gören “120 güne kadar kürtajın caiz olduğu” yönündeki kanaatin Hanefî mezhebinin mutlak ve tartışmasız görüşünü temsil etmediği; aksine belirli hadis yorumlarına dayanan zannî bir yaklaşım olduğu gösterilmektedir. Çalışmada ayrıca Hayreddin Karaman'ın, ilgili hadislerin anlaşılmasında meydana gelen “maddi hata” eleştirisi özenle ele alınmakta; ruh üflenmesiyle ilişkilendirilen 120 günlük sürenin naslarla kesin olarak belirlenmiş bir sınır olarak görülmesinin problemli yönleri tartışılmaktadır. Bunun yanında Kur'an-ı Kerim'de geçen *alaka*, *mudğa* ve halk kavramları ile modern embriyolojinin ortaya koyduğu veriler karşılaştırılarak hayatın başlangıcına ve ceninin korunmasına ilişkin alternatif yorum imkânları değerlendirilmektedir. Makalenin vardığı sonuca göre İslam hukukunda ceninin korunması yalnızca ruh üflenmesi sonrasına özgü bir ilke olmayıp döllenmeden itibaren gelişen insan hayatının bütün safhalarını kapsayan genel bir esastır. Bu nedenle 120 gün doktrininin mutlak bir ruhsat zemini olarak yorumlanması isabetli görünmemektedir. Karaman ve onunla aynı çizgide görüş bildiren Din İşleri Yüksek Kurulu'nun fetvaları ışığında annenin hayatını kesin ve ciddi biçimde tehdit eden zaruret halleri dışında kürtaja cevaz verilmesinin, ne ceninin masûniyetine ilişkin klasik hükümlerle ne de İslam hukukunun canın korunmasını esas alan genel maksatlarıyla tam olarak bağdaştığı söylenebilir. Bu yönüyle çalışma, klasik içtihat mirası ile güncel biyoetik tartışmalar arasında usûl temelli, ihtiyat merkezli ve bü-

tüncül bir değerlendirme sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, kürtaj, cenin, Hanefi mezhebi, 120 gün meselesi, ruh üflenmesi, gurre, fetva, beden hukuku

ABORTION IN ISLAMIC LAW: THE HANAFİ 120-DAY DOCTRINE AND THE LIMITS OF LEGAL PERSONHOOD

Abstract

This article examines the issue of abortion in Islamic law through the lens of the widely cited “120-day doctrine” found in contemporary fatwas attributed to the Hanafī school. It explores the juristic foundations of this opinion, the legal value of the evidence upon which it is based, and the possibility of adopting an alternative approach to addressing contemporary questions concerning abortion. The issue of abortion in Islamic law directly related to fundamental normative questions such as the beginning of human life, the legal status of the fetus, and bodily inviolability. It is not merely a legal assessment of a biological process but a multidimensional problem situated at the intersection of ethics, theology, medicine, and law. The study first clarifies the concept of abortion and the legal status of the fetus, examining the fetal entitlement to legal protection, the institution of *ghurra* compensation, and the criminal consequences of acts committed against the fetus in light of classical juristic literature. It then demonstrates that the permissive opinions attributed by some Hanafi jurists to pre-ensoulment abortion are based upon a particular interpretation of prophetic traditions concerning the stages of embryonic development. In this context, the meaning and evidentiary implications of these traditions are reassessed through the framework of Hayreddin Karaman’s critique of their “misinterpretation due to a factual error,” emphasizing that the 120-day threshold represents not a definitive rule but rather a speculative and juristic determination. The article also explores the possibility of an alternative reading of the beginning of life by relating the Qur’ānic concept of *‘alaqa* to findings from modern embryology. It concludes that the principle of fetal inviolability should be recognized from the earliest stages of development and that permitting abortion, except in cases where the mother’s life faces a definite and serious threat, is difficult to reconcile with the general principles of Islamic law. In this respect, the study seeks to offer a methodologically grounded, cautious, and holistic evaluation situated between the classical juristic heritage and contemporary fatwa needs. The second part of the article analyzes the historical development of Hanafi opinions that permitted abortion under certain conditions before ensoulment. Particular attention is devoted to the interpretation of prophetic reports concerning embryological stages, the calculation of the periods of forty, eighty, and one hundred twenty days, and the differing reflections of these calculations within the school. It is argued that the contemporary assumption that abortion is permissible up to 120 days does not represent the unequivocal and uncontested position of the Hanafī school; rather, it is a speculative interpretation based on particular readings of the relevant traditions. The study further examines Hayreddin Karaman’s critique concerning a “factual error” in the interpretation of these traditions and discusses the problematic aspects of treating the 120-day period associated with ensoulment as a definitively established scriptural boundary. In addition, the Qur’ānic concepts of *‘alaqa*, *mudgha*, and *khalq* are compared with contemporary embryological findings in order to explore alternative perspectives on the beginning of life and the protection of the fetus. The article concludes that fetal protection in Islamic law is not confined to the period after ensoulment but constitutes a general principle encompassing all stages of human development from fertilization onward. Consequently, interpreting the 120-day doctrine as an unrestricted basis for permissibility appears untenable. In light of the fatwas of Hayred-

din Karaman and the Turkish High Council of Religious Affairs (*Din İşleri Yüksek Kurulu*), it is argued that permitting abortion, except in cases of necessity involving a definite and serious threat to the mother's life, is difficult to reconcile either with the classical doctrines concerning fetal inviolability or with the overarching objectives of Islamic law centered on the preservation of life. In this respect, the study offers a methodological, precautionary, and holistic assessment that bridges the classical juristic tradition and contemporary bioethical debates.

Keywords: Islamic law, abortion, fetus, Hanafi school, 120-day rule, ensoulment, *ghurra*, *fatwā*, bodily integrity

GİRİŞ

Kürtaj meselesi, İslam hukukunda klasik dönemde doğrudan doğruya müstakil bir başlık altında ele alınmamış olmakla birlikte, ceninin hukukî statüsü, düşüğe neden olmanın sonuçları ve cenine yönelik fiillerin cezaî müeyyideleri bağlamında kapsamlı biçimde tartışılmıştır. Modern tıp teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte kürtaj, yalnızca ahlâkî bir problem olmaktan çıkmış; ceza hukuku ve kamu hukuku ile doğrudan ilişkili çok katmanlı bir mesele hâline gelmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Hanefî mezhebine atfen yaygın biçimde zikredilen “120 güne kadar kürtaja ruhsat” görüşünün fikhî temellerini ortaya koymak, bu temellerin hukukî sağlamlığını sorgulamak ve modern dönemde bu görüşe dayanılarak verilebilecek bir fetvanın imkânlarını değerlendirmektir.

İslam hukukunda kürtaj meselesi, insan hayatının başlangıcı, ceninin hukukî statüsü ve bedensel dokunulmazlık gibi temel normatif konularla doğrudan irtibatlıdır. Bu mesele, yalnızca biyolojik bir sürecin hukukî değerlendirilmesi değil; aynı zamanda ahlâk, kelâm, tıp ve hukuk disiplinlerinin kesişim noktasında yer alan çok yönlü bir problem alanıdır. Klasik fıkıh literatüründe kürtaja dair tartışmalar çoğunlukla *ceninin hukukî değeri*, *ruhun üflenmesi* ve *zaruret* ilkesi etrafında şekillenmiş; özellikle Hanefî mezhebi bağlamında 120 gün sınırı, çağdaş fetva ve tartışmalarda merkezi bir referans noktası hâline gelmiştir.

Hanefî fıkında yaygın biçimde atıf yapılan 120 gün görüşü, cenine ruhun üflenmesiyle ilişkilendirilen hadis rivayetlerine dayandırılmakta ve bu süre öncesinde kürtaja sınırlı bir cevaz alanı tanıyor görünmektedir. Ne var ki klasik kaynaklarda yeknesak bir doktrin olarak ortaya çıkmamış olan bu yaklaşım, günümüz fetva söyleminde çoğu zaman bağlamından kopararak indirgemeci bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle internet ortamındakiler dahil¹ çağdaş fetva literatüründe, 120 gün sınırının nere-

¹ Ahmad Gamal, “What is the Islamic position on abortion?”, *islamiqate*, 30.06.2022, https://www.islamiqate.com/3383/what-is-the-islamic-position-on-abortion?utm_source=chatgpt.

deyse mutlak bir hukukî kıstas gibi sunulması, Hanefî usûl düşüncesinin iç tutarlılığı ve normatif hassasiyetleri açısından ciddi metodolojik sorunlar taşımaktadır.

Bu çalışmanın temel problemi, Hanefî mezhebinde kürtaja cevaz tanıdığı varsayılan 120 gün görüşünün hangi epistemik, usûlî ve normatif temellere dayandığını; bu görüşün klasik literatürde ne ölçüde sınırlandırıldığını ve çağdaş fetva pratiklerinde nasıl yeniden üretildiğini sorgulamaktır. Bu bağlamda makale, “Hanefî mezhebinde 120 gün görüşü gerçekten genel ve sınırsız bir kürtaj ruhsatı mı sunmaktadır, yoksa belirli varsayımlar ve kayıtlar çerçevesinde mi anlam kazanmaktadır?” sorusunu merkeze almaktadır. Çalışma aynı zamanda güncel fetva söyleminin, klasik fıkıh mirasıyla kurduğu ilişkiyi tartışmaktadır. Güncel fetvalarda sıkça gözlemlenen anakronik okuma biçimleri, seçmeci kaynak kullanımı ve biyomedikal verilerin normatif çerçeveye yeterince entegre edilememesi, kürtaj meselesini yalnızca pratik bir çözüm alanına indirgemekte; fıkıhın ahlâkî ve koruyucu yönünü zayıflatmaktadır. Bu nedenle makale, yalnızca “ne söylenmiştir?” sorusuyla yetinmeyip “kime, nasıl ve niçin söylenmelidir?” sorusunu da önemsemektedir.

Metodolojik olarak çalışma, klasik Hanefî fıkıh metinlerini tarihsel bağlamları içinde okumayı ve hadis-fıkıh ilişkisinin kurucu rolünü esas almaktadır. Bunun yanı sıra çağdaş fetva metinleri, normatif süreklilik ve inkıta noktaları açısından eleştirel bir okumaya tabi tutulmaktadır. Bu yaklaşım, ne modern biyomedikal gelişmeleri mutlak belirleyici kabul eden indirgemeci bir çizgiye, ne de klasik metinleri tarih dışı ve değişmez normlar olarak okuyan donuk bir geleneğe yaslanmaktadır.

Makale, Hanefî mezhebinde kürtaj meselesini 120 gün söylemine hapsolmaksızın yeniden düşünmeyi; ceninin korunması, annenin bedensel ve psikolojik bütünlüğü ve hukukun ahlâkî sorumluluğu arasında daha dengeli bir normatif dil geliştirmeyi önermektedir. Böylece çalışma, İslam hukukunda kürtaj tartışmalarına hem usûlî derinlik hem de çağdaş etik duyarlılık kazandırmayı amaçlayan sınırlı fakat odaklı bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

İslam hukukunda kürtaj meselesine dair literatür, klasik fıkıh metinlerinde dağınık fakat kavramsal olarak tutarlı tartışmalar ile modern dönemde

com# (erişim: 02.02.2026); Assembly of Muslim Jurist of America, “Advice on Abortion”, <https://www.amjaonline.org/fatwa/en/83806/advice-on-abortion> (erişim: 02.20.2026); Islamic Question and Answer, “Ruling on Aborting a Foetus before Forty Days”, <https://islamqa.info/en/answers/171943/ruling-on-aborting-a-foetus-before-forty-days> (erişim: 02.20.2026); British Fatwa Council, “Is abortion permissible before 120 days?”, <https://www.britishfatwacouncil.org/is-abortion-permissible-before-120-days/> (erişim: 02.02.2026). https://islamqa.org/hanafi/daruliftaa/8302/?utm_source=chatgpt.com (erişim: 01.02.2026).

sistematikleştirilmeye çalışılan fetva ve akademik çalışmalar arasında belirgin bir ayrım göstermektedir. Bu ayrım yalnızca kronolojik değil; aynı zamanda metodolojik ve epistemolojik bir farklılığı da işaret etmektedir. Klasik literatürde kürtaj *cinâyât*, *diyât*, *iddet*, *nesep* ve kimi zaman *kerâhât* bahisleri içerisinde, ceninin hukukî statüsü bağlamında tartışılmıştır.²

Hanefî fıkhnın kurucu mütekaddimûn ve tamamlayıcı müteahhirûn metinlerinde kürtaj meselesi çoğunlukla cenine yönelik fiillerin hukukî sonuçları üzerinden ele alınır. Şemsüleimme es-Serahsî'nin (v. 483/1090) *el-Mebsût*'unda³ ve Kâsânî'nin (v. 587/1191) *Bedâ'i' u's-Şanâ'i' fî tertîbiş-şerâ'i' adlı eserinde*⁴ ceninin düşürülmesi, ruhun üflenmesinden önce ve sonra olmak üzere açıkça farklı normatif sonuçlara bağlanmış; ancak bu ayrım mutlak bir cevaz-haram ikiliği şeklinde sunulmamıştır. Özellikle ruh üflenmesi öncesine dair tartışmalarda, annenin rızası, gebeliğin oluşum şekli ve ceninin gelişim safhası gibi unsurların dikkate alındığı görülmektedir. Bu durum, Hanefî mezhebinde çocuk düşür(t)me ve dolayısıyla kürtaj meselesinin erken dönemden itibaren çok faktörlü bir değerlendirmeye tabi tutulduğunu göstermektedir.

İbn Âbidîn'in (v. 1252/1836) *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*'ı gibi geç dönem Hanefî metinleri ise, önceki görüşleri daha sistematik bir biçimde aktarırken, kürtaja dair ihtiyatlı dili korumaktadır.⁵ Bu metinlerde 120 gün sınırı zikredilmekle birlikte, bu sürenin otomatik bir ruhsat alanı oluşturduğu yönünde açık bir ifade yer almaz. Aksine, "ruh üflenmemiş olsa bile" cenine yönelik müdahalenin ahlâkî ve hukukî sonuçlar doğurabileceği yönünde kayıtlar düşülmüştür. Bu bağlamda klasik Hanefî literatürü, 120 gün görüşünü bir eşik olmaktan ziyade normatif değerlendirmeyi etkileyen bir unsur olarak ele almaktadır.

Klasik literatürde belirleyici bir rol oynayan hadis rivayetleri kürtaj tartışmalarının zeminini oluşturmaktadır. Özellikle ceninin yaratılış safhalarını konu alan ve ruhun üflenmesini 120 günle ilişkilendirdiği varsayılan rivayetler, fikhî yorumun merkezinde yer almıştır. Bununla birlikte, bu rivayetlerin fıkıh usûlü açısından nasıl delillendirildiği, lafzî mi yoksa makasıt odaklı mı okunduğu meselesi klasik metinlerde çoğu zaman örtük bırakılmıştır. Bu belirsizlik modern dönemde yapılan okumaların önemli ölçüde seçmeci ve literalist bir karakter kazanmasına da yol açmıştır.

² Muhammed b. Ahmed Şemsuddin es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 198.Serahsî, *el-Mebsut*, 2/81.

³ Serahsî, *el-Mebsût*, 26/89.

⁴ Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâ'i' u's-Şanâ'i' fî Tertîbiş-şerâ'i'* (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1910), 7/325.

⁵ Muhammed Emin İbn Âbidîn, *Hâşiyetü Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr* (Kahire: Şirketü Mek-tebeti ve Ma'tba'ati Muştafâ el-Bâbi el-Halebî ve Evlâduhû, 1966), 1/302; 6/590.

Modern döneme gelindiğinde, kürtaj meselesine dair literatürün iki ana hatta yoğunlaştığı görülmektedir. Birinci hat, fetva meclisleri ve resmî dinî kurumlar tarafından üretilen normatif metinlerden oluşmaktadır. İkinci hat ise akademik literatürde yer alan, fikhî, etik ve tıbbi boyutları birlikte ele alan çalışmalardır. Fetva literatüründe, özellikle Hanefî mezhebine atıfla 120 gün öncesi kürtaja “şartlı cevaz” tanıyan yaklaşımlar öne çıkmakta; ancak bunların çoğu, klasik metinlerdeki kayıtları ve ihtiyat dilini yeterince yansıtmamaktadır. Bunun yerine, 120 gün sınırı pratik bir kolaylaştırma aracı olarak sunulmakta ve normatif tartışma büyük ölçüde bu zaman dilimine indirgenmektedir.

Akademik literatürde ise daha eleştirel ve disiplinlerarası yaklaşımlar öne çıkmaktadır. Bazı çağdaş çalışmalar, ruh üflenmesi kavramının metafizik bir eşik olarak mutlaklaştırılmasını problematize etmiş; ceninin korunmasını tedricî bir değer kazanımı çerçevesinde ele almayı önermiştir. Bununla birlikte, bu literatürde dahi Hanefî mezhebinin iç tartışmalarını derinlemesine ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Çoğu araştırma, mezhepler arası karşılaştırmaya odaklanmakta; Hanefî geleneğin kendi içindeki çoğulcu ve ihtiyatlı söylemi yeterince açığa çıkarmamaktadır.

Kürtaj meselesinde Hanefî mezhebine atfedilen 120 gün görüşünün, klasik metinlerdeki bağlamsal ve kayıtlı niteliğinden koparılarak modern fetva söyleminde işlevselleştirildiği görülmektedir. Dolayısıyla mevcut literatür, ya klasik metinlerin sessizliğini normatif bir boşluk olarak okumakta ya da çağdaş ihtiyaçları klasik referanslarla hızlıca meşrulaştırma eğilimine girmektedir. Bu makale söz konusu iki eğilim arasına mesafe koyarak, Hanefî fıkhnın kürtaj meselesine dair sunduğu normatif imkânları kendi usûlî mantığı içinde yeniden görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Hanefî metinleri ruh üflenmesini ontolojik bir eşik olarak kabul edip, esasında ana rahmine düştüğü andan itibaren hürmete şâyân olan nutfe-alaka-mudğa aşamalarındaki ceninin 120 günden sonra öldürülmesini *katil*, daha önce izale edilmesini *katlin mâdûnundaki bir cinayet* olarak görmektedir. *Katil* cezası kısas veya diyetdir. Diyetler ise maktulün hür, köle, erkek ve kadın olmasına göre örfen tefavüt eder. Binaenaleyh bu bahiste nass dahi örfe mebni bulunduğundan Hanefî fukahası cenin hakkındaki gurreyi sünnetteki uygulamaya paralel olacak şekilde annenin diyetinin onda biri olarak takdir etmişlerdir.

Bu sisteme göre kadının diyeti de erkeğin yarısı idi. Bu takdirler eski toplumlarda yaygın olan, hassaten Arabistan’da yerleşik bulunan usullerin istishap kaidesine göre “maruf” kabul edilerek takriri ile meşruiyet kazanmıştı. Cahiliye Araplarında öldürülen, bazen de öldüren kişinin sta-

tüsüne bağlı olarak farklı uygulamalara bulunsa da hür bir erkeğin diyeti genellikle 10 deve, kadının ve kabile müttefiki erkeğin (halîf) diyeti bunun yarısı kadardı.⁶ Bi'setten kısa bir süre önce bu diyet miktarı 100 deveye baliğ olmuş bulunuyordu. Resulullah (sav) de kendi uygulamalarında ve bağlı bölgelere gönderdiği mektuplarında genellikle 100 deve veya bunun altın ve gümüş para cinsinden dengini uygun bulmuştu. Deve fiyatlarının pahalalanması gerekçesi ile Hz. Ömer'in bu miktarları revize ettiği de bilinmektedir.⁷

Buradan hızlıca tahsil edeceğimiz netice diyetin kabilenin onurunu tamir ve bir kişinin eksilmesiyle uğradığı zararı tazmin etmek amacıyla konulmuş geleneksel bir ceza ve tazminat oluşudur. Erkek, kadın, köle, yabancı diyetlerinin farklı olması, ceninin gurrelerinin ise daha az takdir edilmesi canın dokunulmazlığının tefavütü manasını intaç etmez. Cana dokunmak ve kıymak her halükârda suçtur; mamafih cezalar tefavüt eder. Zira ceza canın bedeli değil, topluluğa verilmiş olan zarara orantılı bir tazminat hükmündedir. Cana kıymaktan ötürü ise tövbe ve keffaret kapıları açık tutulmuştur.

Günümüzde bu hali kavramak güçtür evet, ancak insanın ana rahmine düşmesinden vefatına kadar ve hatta ölüm sonrasında dahi cenazesinin makberesinde dokunulmaz ve hürmete şâyân oluşu tartışmasız bir kaziyedir. Hukukçular gurreyi tartışırken, sadece meselenin hukuka bakan ceza ve tazminat kısmını ele almakta, etik ve manevi kısmı zaten asla tartışma konusu yapmamaktadırlar. Son dönem fetva söyleminde ise ne yazık ki bu hassas terazinin topuzu kaçmış, mesele etik ve felsefi temellerinden koparılarak yüzeysel ve nicel bir düzleme hapsedilmiştir.

1. KÜRTAJ KAVRAMI VE İSLAM HUKUKUNDA CENİN DOKUNULMAZLIĞI

Kürtaj terimi, modern tıp literatüründe, anne rahminden canlı veya ölü ceninin cerrahî yöntemler (vakum aspirasyonu, dilatasyon-küretaj vb.) yahut medikal yollarla çıkarılmasını ifade eder.⁸ Ancak İslam hukukunda mesele, işlemin tekniğinden ziyade ceninin hukukî ve ahlâkî değeri üzerinden ele alınır. Bu bağlamda kürtaj, yalnızca bir tıbbi müdahale değil, aynı zamanda hayatın korunması ve ceninin statüsü açısından değerlendirilmesi gereken bir hukukî sorun olarak ortaya çıkar.

⁶ Bardakoğlu, Ali, "Diyet", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1994).

⁷ Bardakoğlu, Ali, "Diyet".

⁸ 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, Resmi Gazete 18059 (27 Mayıs 1983).L. Syd M. Johnson. Çev - Kamuran Tıbbık, "Kürtaj, Ahlakî Perspektifler", *Dini Araştırmalar* 14/39 (Haziran 2011), 139-160.

Klasik fıkıh kaynaklarında cenin *masûn* kabul edilmiştir. Cenin, anne rahmindeki gelişim sürecinde insana dönüşme potansiyeli taşıdığı için hem ahlâkî hem de hukukî koruma altındadır. Bu korumanın en açık tezahürü, cenine yönelik fiillerin ceza hukukuna konu edilmesidir.⁹ Nitekim düşüğe sebep olan kimseye *gurre* adı verilen diyet kapsamındaki tazminatın yüklenmesi bu anlayışın sonucudur. Bu yaklaşım, ceninin henüz kâmil ve mütekavvim bir “insan” olmamakla birlikte korunması gereken bir hayat potansiyeli olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Ruh üflenme aşamasından önce de cenin korunması gereken bir potansiyel can olarak görülür. Kimi alimler ise hadislerde geçen ruh üflenmesi ibaresi ve rivayetler arasındaki sayısal çeşitliliği açıkça can ile ruh arasında ayırım yaparak halletme yoluna gitmişlerdir. Bunlara göre ruh üflenmezden önce de cenin canlıdır, ancak ruh üflenmesi ile birlikte irade hareketler başlamaktadır.¹⁰

Batıda ise isteyerek düşük ilk kez 19.yüzyılın başlarında önce İngiltere, sonra Amerika ve Kanada’da ceza hukukuna konu olmuş; ancak bu yasaların gerekçelerinde öngörülen cezaların esasında anne ölümlerini önlemek amacıyla verildiği belirtilmiştir.¹¹

1.1. Hak Süjesi Olarak Cenin

İslam hukukunda kürtaj tartışmaları, büyük ölçüde hayatın başlangıcı meselesi ile yakından ilgilidir. Geleneksel yaklaşımda, insan hayatının başlangıcı çoğu kez ruh üflenmesi ile ilişkilendirilmiş; Hanefî mezhebinde bu süre en fazla 120 gün olarak belirlenmiştir. Ancak Kur’an-ı Kerim’deki insanın yaratılışına dair ifadeler, farklı bakış açılarına da imkân tanımaktadır. Bu meyanda kimi İslam hukukçuları ruh üflenmesinin kalbin atmaya başlaması olarak anlaşılabileceğini belirtmişlerdir.¹²

Kur’an-ı Kerim’de insanın “alakadan yaratıldığı” ifade edilmektedir. Bu bağlamda, hayatın başlangıcını döllenme anı yerine rahim duvarına tutunma (implantasyon) ile ilişkilendirmek, Kitaptaki alaka vurgusuyla da uyumlu bir yorum imkânı sunmaktadır.

Alaka kelimesi, klasik Arapça sözlüklerde “tutunmak, yapışmak, bir yere bağlanmak” anlamına gelmektedir.¹³ Modern embriyolojiye göre

⁹ Marion Holmes Katz, “The Problem of Abortion in Classical Sunni Fiqh”, *Islamic Ethics of Life: Abortion, War, and Euthanasia*, ed. Jonathan E. Brockopp (Columbia: South Carolina University Press, 2003), 25.

¹⁰ Hafsa Kesgin, *İslam Hukukunda Kürtaj* (İstanbul: Kitâbî Yayınları, 2018), 108-109.

¹¹ Muhtar Çokar, *Kürtaj* (İstanbul: Babil Yayıncılık, 2008), 157.

¹² Ruhun üflemesini kalbin atmaya başlaması olarak yorumlayan ilk çalışma şu makaledir: Abdurrahman Ünal - Alpaslan Alkış, “Organ Bağışına Karar Verme: İslam Hukuku ve Psikoloji Perspektifinden Bir İnceleme”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (Haziran 2025), 367.

¹³ Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab* (Beyrut: Dâr Şâdır, 1414), 10/261.

döllenmiş yumurta, rahim duvarına tutunmadan önce gebelik süreci fiilen başlamış sayılmamaktadır.

Döllenmiş yumurtanın rahim çeperinde kendisi için hazırlanan endometrial yatağa yerleşmesi 7 gün sürmektedir.¹⁴ Tutunma veya yuvalanma ile birlikte zigot artık embriyo adını alır. Modern embriyolojiye göre zigot, rahim duvarına tutunmadan önce gebelik süreci başlamaz. Bu nedenle, hayatın başlangıcı olarak döllenme yerine tutunma (implantasyon-yuvalanma) anının esas alınması mümkündür.

Hayatın başlangıcını implantasyon ile ilişkilendirmek, kürtaj ve doğum kontrol önlemleri açısından önemli bir fikhî ayrım oluşturur. Rahim duvarına tutunmamış zigot, potansiyel bir hayat taşıya da henüz ana rahminde yuvalanmadığı için tam bir insan statüsü kazanmamıştır. Bu bağlamda, döllenme sonrası ancak implantasyon öncesinde uygulanan doğum kontrol yöntemleri, ceninin korunması açısından sınırlı bir yükümlülük alanına girerken, implantasyon sonrası müdahaleler ceninin dokunulmazlığını doğrudan ihlal edebilir.

Sembolik olarak rahim çeperine tutunan varlık hayata tutunma iradesini göstermiş olmaktadır. Zigot aşamasından embriyo aşamasına terakki etmiş cenin artık bir hukuk süjesi olarak tanınmalıdır. Embriyo fiziksel olarak anneye iltisaklı olmakla birlikte kendine ait haklara potansiyel olarak sahip kabul edilmektedir. İslam hukukuna göre ana rahmindeki cenin kabule ihtiyaç duymayan miras gibi haklara ehil kabul edilmektedir. Hakların tahakkuku ise ayrı bir bahistir. Cenin hak sahibidir; ancak sağ ve tam olarak doğmakla hakları tahakkuk eder. Allah'ın insanı alaka aşamasında yaratması, yaşamın fiilen rahme tutunmayla başladığını göstermektedir.

Türk Medeni Kanunu'na (TMK) göre “Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.”¹⁵ Bu yaklaşım İslam hukuku ile birebir örtüşmektedir. Serahsî (ö. 480/1090), ceninin hukukî statüsünü doğrudan “ehliyet” kavramı üzerinden kurmaktadır: “Cenin, genel olarak (eksik) vücûb ehliyetine sahiptir; bu sayede kabul gerektirmeyen haklar onun için sabit olur.”¹⁶

Öte yandan miras hakkı kabule bağlı olmadığından mirastan ceninin payı ayrılır. Eğer doğum gerçekleşirse hakkı tahakkuk eder; düşük veya ölü

¹⁴ Filiz Okumuş, “Üreme Fizyolojisi”, *Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı*, ed. Hilal Özbek - Vasfiye Eroğlu - Demet Çakır (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Basım, 2025), 71-72.

¹⁵ Türk Medenî Kanunu, Kanun No. 4721, Kabul Tarihi: 22 Kasım 2001, *Resmî Gazete*, 8 Aralık 2001, Sayı 24607, md. 28.

¹⁶ Serahsî, *el-Mebsûr*, c. 30, s. 2.

doğum olursa pay iade edilir.¹⁷ TMK m. 582'ye göre de “cenin sağ doğmak koşuluyla mirasçı olur. Ölü doğan çocuk mirasçı olmaz.”¹⁸

Kişiliği genellikle erteleyici, bazen de bozucu şarta bağlı kabul edilen cenin Türk Borçlar Kanunu m. 129 gereği üçüncü şahıslar yararına sözleşme lehdarı, velayet, kayyım tayini, tanıma gibi hukukî işlemlerin süjesi olabilmektedir.¹⁹

1.2. Hukukî Koruma ve Gurre

İslam hukukuna göre ceninin korunması, sadece teorik bir ilke olmayıp, ceza hukuku bakımından somut bir yaptırım ile desteklenmiştir. Bir kim-senin hamile bir kadına zarar vererek ceninin düşmesine neden olması durumunda çocuğun yasal varislerine *gurre* ödenecektir. Nitekim Hz. Pey-gamber (sav) döneminde bir kadın diğer bir kadına vurarak onun düşük yapmasına neden olmuş; Resul-i Ekrem (sav) de bir köle veya cariye öden-mesine hükmetmiştir.²⁰

Hulefâ-i râşidîn devrinde ve bilahare İslam hukukunun tedvini sırasında ceninin diyeti 5 deve, 50 dinar, 500 veya 600 dirhem olarak belirlenmiştir ki dönemin şartlarına göre bu rakamlar Resulullah'ın (sav) belirlemiş bulunduğu gurrenin deve, altın veya gümüş para cinsinden ekonomik karşılığına denk düşmektedir.²¹ Bu ceza, failin kasten veya hataen hareket etmesine göre değişebilir.

Osmanlı döneminde özel hukuk sahasından çıkarılarak bir kamu hu-kuku meselesi haline getirilen ve suç olarak tanımlanan gebeliğin kasten sonlandırılması konusundaki yaklaşım Cumhuriyet döneminin başlarında da aynen devam ettirilmiştir.²² Bu tutumda ülkenin nüfus politikaları etkili olmuştur. Savaşta savaşa koşan ve özellikle harb-i umûmîde erkek nüfu-sunun önemli bir yekûnunu kaybeden ülke 1963 yılına kadar kürtajı kesin olarak yasaklamıştır. 1963'te kanun tarafından tanınan ve tanımlanan tıbbi nedenlerle kürtaja sınırlı izin verilirken 1983'teki düzenleme ile gebeliğin 10'uncu haftasına kadar eşin muvafakati şartıyla yasal kabul edilmiştir.²³

¹⁷ Serahsî, *el-Mebsûr*, c. 11, s. 44. Burhâneddin Merğînânî-el, *el-Hidâye* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, ts.), 2/410.

¹⁸ Türk Medeni Kanunu (TMK), Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 22 Kasım 2001, Resmî Gazete: 8 Aralık 2001/24607, m. 582. Bu madde İsviçre Medeni kanunu 544. maddeden aynen iktibas edilmiştir.

¹⁹ Kemal Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2012), 18.

²⁰ *Buhârî, Diyât, 17; Müslim, Kasâme, 35.*

²¹ Kâsânî, *Bedâ'î u's-sanâ'î*, c. 7, s. 327; Şirbînî, *Muğnî'l-Muhtâc*, c. 3, s. 442; Muhsin Koçak, “Gurre”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TVD Yayınları, 1996).

²² Ece Cihan Ertem, “Anti-Abortion Policies in Late Ottoman Empire and Early Republican Turkey: Intervention of State on Women's Body and Reproductivity”, *Fe Dergi* 3/1 (Ocak 2011), 46-55.

²³ 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 24 Mayıs 1983, *Resmî Gazete*, 27 Mayıs 1983, Sayı: 18059.

Bilahare TMK ve TCK'da 2002 yılında yapılan tadilatlarla eşten izin alma şartı da kaldırılarak 10 haftaya kadar yapılacak kürtaj işlemi hakkındaki karar bütünüyle anneye bırakılmıştır.²⁴ Kadının suç mağduru olması halinde ise gebeliğin sonlandırılabilmesi yasal süre 20 haftaya çıkarılmıştır. Gebeliğin sona erdirilmesi konusunda, hangi aşamada olursa olsun her zaman iki menfaatin çatışması söz konusudur: annenin kendi hakkında karar verme hakkı ile ceninin yaşam hakkının korunması.²⁵ Yasa koyucu belli bir aşamaya kadar birinci maslahatı, belli bir aşamadan sonra ise ikinci maslahatı esas almaktadır.

Hanefî literatüründe, ruh üflenmeden önceki ceninin statüsüne dair hafifletilmiş değerlendirmeler görülür.²⁶ Mamafih kimi Hanefî müellifler, ruh üflenmesinden önceki dönemde kürtajın ciddi sağlık tehlikesi veya annenin hayatını koruma gibi sınırlı gerekçelerle yapılabileceğini belirtir.²⁷ Bu yaklaşım, ceninin henüz tam anlamıyla bir “nefs-i mütekavvime” yani başlıbaşına bir insan hâline gelmediği varsayımına dayanır. Buna karşılık, İbn Hazm (v. 456/1064) ve Gazzâlî (v. 505/1111) gibi kimi alimlere göre ruh üflenmemiş olsa bile cenin bir hayat potansiyeline sahip olduğu için ichaz, bugünkü anlamıyla kürtaj bir tür katil olarak değerlendirilir.²⁸ Mehmet Dirik'in de belirttiği gibi fakihlerin çocuk düşür(t)meye zaruret nedeniyle verdikleri cevaz annenin bu doğumu yapmasına mani bulunan tıbbi bir nedenden ötürü her ikisini kaybetmektense cenini feda ederek anneyi kurtarma tercihindendir.²⁹

1.3. Ceninin Hukukî Statüsü ve Gurre

Erken dönemde henüz müstakil fetva mecuaları telif edilmemekle birlikte fetva dili rivayetlerin tercihinde kendini göstermektedir. Serahsî'nin İmam Muhammed'den naklettiği bir mesele ifta tarzıyla ifade edilmiştir: “Karısını döven ve ceninin düşmesine neden olan kişi hakkında soruldu. (Cevaben) Şöyle dedi: Gurre icap eder.”³⁰ Soruldu “*su'ile*” formu fetva lisanıdır.

²⁴ Aynur Eryiğit Bader, “Yahudilik Hristiyanlık ve İslam'da Kürtaj”, *Antakiyat* 2/1 (Haziran 2019), 116-141.

²⁵ Tülay Aydın Ünver, *Cenin Hukukî Konumu* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011), 51.

²⁶ İbn Âbidîn, *Reddül-Muhtâr*, c. V, s. 276.

²⁷ Kâsânî, *Bedâ'î'u's-sanâ'i*, c. 5, s. 125; İbn Âbidîn, *Reddül-Muhtâr*, c. 5, s. 276; Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslâmiyye ve İstilâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu*, İstanbul: Bilmen Yayınları, 1967, c. II, s. 411-413.

²⁸ İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, Kahire: Mektebetü'l-Külliyât, 1967, c. 11, s. 411; Gazzâlî, *İḥyâ' ulûmîd-dîn*, Beyrut: Dârü'l-Ma'rifa, 1997, c. 2, s. 51.

²⁹ Mehmet Dirik, “İslâm Fıkhiinde Ceninin Yaşama Hakkını Koruyan Düzenlemeler”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 22 (2013): 47.

³⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, c. 26/86. (سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ ضَرَبَ امْرَأَتَهُ فَأَسْقَطَتْ جَنِينًا، قَالَ: عَلَيْهِ الْغُرَّةُ).

Fetâvâ-yı Hindîye'de ise açık bir ifade ile “ister ruh üflenmiş ister üflenmemiş olsun” ceninin yaratılışı “tebeyyün etmiş” ise gurre gerekir denilmektedir.³¹ Buna göre 120 gün sınırı tali bir konuya dönüşmekte, yaratılışın belirginleşmiş olması cezâî hükme esas ve kriter alınmaktadır.

Annenin fail olması halinde ise kendisi “cânî”, yani suç faili kabul edilerek mirasçı vasfıyla gurrenden alacağı pay düşürülmektedir.³² Anne müstakil veya müşterek fail olabilir. Bu durumda ebeveyn birlikte kürtaj kararı almış ve uygula(t)mış olurlarsa her ikisi de gurrenden mahrum kalacaklardır. Bu fetvanın konumuz açısından en önemli katkısı cenini anneden ayrı bir hukukî süje olarak tanımasıdır.

Ebüssuûd Efendi'nin (ö. 982/1504) fetvası “yaratılışın belirginleşmesi” kriterini gurre cezası için esas almaktadır. Ceninini kasten düşüren kadına ne lazım geleceği sorulmuş, müftü efendi de yaratılışı tebeyyün etti ise gurrenin lazım geleceğini bildirmiştir.³³

Çatalcalı Ali Efendi'nin fetvası (ö. 1103/1692) meseleyi rıza konusu ile de ilişkilendirir. Buna göre iskât-ı cenin gurre gerektiren bir cinayettir ve bu hususta annenin rızasının bulunup bulunmaması dikkate alınmaz.³⁴ Yani düşük veya kürtaj yaptırılmasına anne razı olsa dahi hukuken suç sabit olup fail(ler)in gurre ödemesi icap eder.

Son Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi (ö. 1954) gurreyi cinayet hattında ele almaktadır. Ona göre yaratılışından sonra ceninin iskâtı tazminat gerektirir, ruh üflenmeden önce oluşu istisna teşkil etmez.³⁵

Erken dönem eserlerinden geç Osmanlı devrine kadar verdiğimiz örnekler ceninin anneden bağımsız bir varlık olduğunu, hak ihlalinin mali sorumluluk doğurduğunu, 120 günün cezanın nev'ini değil ontolojik eşiği belirlediğini, ayrıca her zaman 120 günün değil genellikle yaratılışın tebeyyün etmiş olmasının esas alındığını göstermektedir.

Gurreye dair tartışma ve fetvalar ceninin hukuken tanındığını göstermesi bakımından ehemmiyeti haizdir. Bu, TMK m. 28'in “sağ doğmak şartıyla geriye yürüme” mantığıyla aynı hukuk nosyonunun farklı çağlardaki ifadelerinden ibarettir. Cenin henüz anne rahminde iken de bir hukuk süjesi olmakla birlikte kişilik haklarını sağ ve tam doğmakla elde edecektir. Kürtaj veya çocuk düşür(t)me ise ceninin sağ ve tam doğma hakkını ihlal ettiğinden gurre ile cezalandırılmaktadır. Burada cezanın miktarından

³¹ *el-Fetâvâ el-Hindîyye*, Beyrut: Dârü'l-Fıkr, 1991, VI, 241.

³² A.g.e., s. 242. (وَإِنْ أَسْقَطْنَهُ الْأَمُّ لَا تَسْتَحِقُّ شَيْئًا مِنَ الْغَرَّةِ: لَا تَهَا جَانِبَةً)

³³ Ebüssuûd Efendi, *Fetâvâ-yı Ebüssuûd*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1245, s. 212.

³⁴ Çatalcalı Ali Efendi, *Fetâvâ*, İstanbul: 1266, c. 2/34.

³⁵ Mustafa Sabri, *Meseleler*, Kahire, 1347, s. 145.

daha önemli olan ceninin hukuken korunan, anneden ayrı bir varlık olarak tanınmasıdır.

Gurre ödemek kürtaj yapan doktorları, izin veren veya talep eden ebeveyni ilgilendiren mali bir yükümlük ve onları manevi yükten arındıran bir keffaret sistemidir. Kimi rivayetlere göre gurre ödenmesinin yanında bir köle veya cariye azadı da sözkonusudur. Bu durumda ceninin izale edilmesi suçuna iştirak edenler kaç kişi olurlarsa olsunlar tek bir gurre ödenecek, ancak her fail ayrı ayrı keffaret ödeyecektir. Dünyayı bir tarafa bırakalım, ülkemizde yılda milyonlarca düşük ve kürtaj fiili gerçekleştiğine göre gurre ödemek isteyen Müslümanların her yıl hangi miktar üzerinden gurreyi ödeyecekleri Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından aynen fitre miktarı gibi belirlenmelidir. Kefaret miktarı ise kişinin imkânı ölçüsünde fukaraya veya hayır cihetlerine ödenecek değişken ve ihtiyari bir bağıştır. Kefaret konusunda köle azadı zikredildiğine göre, imkânı olanlar yüksek bir tarifieden ödeme yapacak demektir.³⁶ Aynı zamanda cana mukabil bir canın özgürlüğüne kavuşturulması cânînin vicdanını arındıracaktır.

Modern dönemde eski fetvalardaki gurre merkezli söylem zayıflayarak 120 gün-ruh üflenmesi sınırı öne çıkarılmıştır. İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) bağlı İslam Fıkıh Akademisi 1988 tarihli kararı ruh üflenmesini fetvasına mesnet kabul etmiştir: “Ruh üflenmesinden sonra ceninin düşür(t)ülmesi (ichaz) şer’i zaruret hali dışında caiz olmaz. Öncesinde ise maslahata bakılır.”³⁷

Bu hüküm, klasik Hanefî çizgiyi 120 gün merkezli bir ahlâk–hukuk ayırımına sürüklediği gibi gurreye temas etmeyerek meseleyi ceza-mali sorumluluk çizgisinden zaruret-maslahat eksenine taşımaktadır.

Mısır Dâru’l-İftâsına göre: “cenin, ruh üflenmeden önce tam bir nefis (*nefsun kâmile*) değildir; lakin miktarıyla takdir olunan bir dokunulmazlığı (*hürmet*) vardır.”³⁸ Burada klasik Hanefî çizgideki hukukî ciddiyetin aksine özensiz ve belirsiz bir dokunulmazlık söylemi öne çıkmaktadır.

Klasik Hanefî doktrinine göre cenin eksik ancak gerçek hak süjesi kabul edilmekteydi. Cenini izale etmenin hukukî karşılığı gurre cezası idi. Sağ doğması halinde ise cenin haklarına kâmilten sahip olmaktadır. Nitekim

³⁶ Tazir cezaları yükümlünün sosyal ve mali statüsüne göre değişkenlik arz eder. Nitekim kanunnamelerde de mali tazminat cezaları suçlunun mali gücüne göre belirlenirdi. Mesela bakınız Dulkadiroğlu Kanunnamesi: Uriel Heyd, *Studies in Old Ottoman Criminal Law*, ed. V.L. Menage (Oxford: Clarendon Press, 1973), 56-59.

³⁷ Mecma’ul-Fıkh’i-l-İslâmî, Qarârât ve Tavsiyât, Cidde, 1988, 4. Dönem, Karar no: 4/ s. 90. (لَا يَجُوزُ إِجْهَاضُ الْجَنِينِ بَعْدَ نَفْخِ الرُّوحِ إِلَّا لِمُضَرَّةٍ شَرْعِيَّةٍ. وَقَبْلَ ذَلِكَ يُنْظَرُ فِيهِ إِلَى الْمَصْلَحَةِ).

³⁸ Dâru’l-İftâ el-Mısriyye, *Fatâwâ*, Kahire, 2005, II, 1023. (الْجَنِينُ قَبْلَ نَفْخِ الرُّوحِ لَيْسَ نَفْسًا كَامِلَةً. وَلَكِنْ نَهْ). (حُرْمَةُ تَقْدِيرِهَا).

çocuk düşür(t)me işlemi neticesinde çocuk sağ doğar ve mesela ağlamak gibi sağ olma emaresi gösterir ve bilahare ölürse tam kısas icap etmektedir.

Gurrenin miras kabul edilerek bedelin çocuğun mirasçısı olarak ebeveynne ödenmesi, ebeveynin suça iştirak etmesi durumunda ise mirastan mahrum bırakılarak hakkın diğer mirasçılara intikal etmesi de ceninin hak süjesi olduğunu göstermektedir.

Modern fetva literatüründe cenin ahlâkî bir varlık olarak görülmekte, hukukî süje niteliği yadsınmakta veya belirsizleşmektedir. Fetvalar gittikçe ceza ve tazminat kavramlarından uzaklaşarak maslahat-zaruret eksenine kaymıştır. Klasik Hanefî doktrini çağdaş fetvalardan ziyade TMK m. 28 ile örtüşmektedir.

1.4. Modern Yaklaşımlar ve Fetva Perspektifi

Günümüzde Hanefî yaklaşımının klasik metinlerle uyumlu biçimde devam ettirilmesi, çağdaş fetvalarda tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Aşağıda daha ayrıntılı ele alınacağı üzere Hayreddin Karaman, Hz. Peygamber'e nispet edilen ve cenine ruh üflenmesini belirleyen hadislerin yanlış yorumlandığını ileri sürerek, ruh üflenmeden önce dahi kürtajın caiz olamayacağını savunur.³⁹ Din İşleri Yüksek Kurulu da güncel fetvalarında, insan hayatının korunmasını İslam'ın temel amaçlarından biri olarak vurgulayarak, meşru bir zaruret olmaksızın gebeliğe son verilmesine izin verilemeyeceğini belirtmektedir.

Bu çerçevede, İslam hukukunda kürtaj, sadece kadının kendi bedeni üzerindeki tasarruf hakkı olarak değerlendirilmez. Cenin, Allah'a ait bir emanettir ve korunması hukukî ve ahlâkî bir yükümlülük alanı olarak ele alınır. Bu yaklaşım, modern tıp ve biyoteknolojik gelişmeler ışığında da Hanefî fıkhnın klasik mantığını koruyacak şekilde yorumlanabilir.

2. HANEFÎ KAYNAKLARINDA 120 GÜN GÖRÜŞÜ: METİNLER, HADİS TEMELİ VE FIKHÎ YORUM

Hanefî mezhebinde kürtaj meselesine dair 120 gün görüşü, doğrudan "kürtaj caizdir" şeklinde formüle edilmiş müstakil bir hüküm olmayıp ceninin ontolojik ve hukukî statüsünün tedricî olarak ele alınmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşımın temel dayanağı, ceninin yaratılış safhalarını konu alan hadis rivayetleri⁴⁰ ve bu rivayetlerin fikhî yoruma konu edilme biçimidir.

³⁹ Hayreddin Karaman, "Cenin, ruh ve kürtaj", Yeni Şafak, 07.09.2014. <https://www.yenisafak.com/ya-zarlar/hayrettin-karaman/cenin-ruh-ve-kurtaj-55741> (erişim: 17.06.2026).

⁴⁰ Ana rahminde cenine ruh üflenmesine dair hadisler üç ayrı sahabiden gelmekte ve hadis kaynaklarında

2.1. 120 Gün Görüşünün Hadis-Sünnet Temeli

Hadis kaynaklarında 120 gün meselesinin temelini oluşturan rivayet, Abdullah b. Mes'ûd'dan nakledilen şu meşhur hadistir: (إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ إِلَيْهِ... الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ) “Sizden birinizin rahm-i mâderde yaratılışı 40 güne kadar nutfe, sonra bunun bir misli alaka, sonra bir misli mudğa halinde olmaklıktır; bilahare kendisine melek gönderilir de ona ruhu üfleyiverir.”⁴¹

Bu hadis-i şerif insanın ana rahmindeki yaratılış evrelerini üç aşama olarak tavsif etmektedir. Birinci aşama için 40 gün ifadesi kullanılmakla birlikte ikinci ve üçüncü aşama yorumu açık bir şekilde misli ve misli tabiriyle betimlenmektedir. Ayrıca ruhun 42 veya 45 gece geçtikten sonra üflendiğini ifade eden rivayetler de bulunmaktadır.⁴² Burada en can alıcı mesele İslam Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa'nın (sav) ruh üflenmesinden önce veya sonra cenine müdahaleye dair bir hüküm beyan etmemiş bulunmasıdır. Çıkarımların tamamı içtihadîdir, bilginin ve marufun değişmesi ile hüküm değişecektir.

Hanefî fukahası yukarıdaki rivayeti ceninin hukukî masuniyetini belirlemede önemli fakat tek başına belirleyici olmayan bir delil olarak değerlendirmişlerdir. Serahsî, *el-Mebsût*'ta ceninin düşürülmesi meselesini ele alırken, ruh üflenmesi öncesi ve sonrasını ayırt eden bir dil kullanır. Ona göre “insan yaratılışı ayırt edilebilen safhadan” önce gurre yoktur zira henüz “nefs-i mütekavvime”, yani kendi başına müstakil bir insan ol(uş) mamıştır.⁴³

Serahsî, ruh üflenmesinden önceki ceninin tam anlamıyla *nefs-i mütekavvime* olarak değerlendirilmediğini ifade etmekte; ancak bu durum cenine yönelik fiillerin mutlak biçimde değersiz veya sonuçsuz olduğu anlamına gelmemektedir.

Kâsânî çocuk düşür(t)menin ruh üflenmesinden sonra olursa *katl-i nefis*, önce olursa bunun dûnunda bir *cinayet* olduğunu söyler.⁴⁴ İslam hukuku terminolojisinde cinayet bedene karşı işlenen ölüm, yaralanma veya sakatlanma ile neticelenen tecavüz, ihlal ve ihmallerin tamamını kapsar.⁴⁵ Hanefî yaklaşımında ruh üflenmesinden sonraki düşür(t)me fiili “katil” kategorisinde değerlendirilirken, öncesindeki müdahale daha düşük dereceli

29 ayrı rivayet olarak yer almaktadır. Hüseyin Çetin, *Metin ve Sened Tenkidi Açısından Meleğin Cenine Ruh Üflemesi ve Kaderini Yazması Hadisinin Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008), 130.

⁴¹ Buhârî, “Bed’u’l-halk”, 6, “Kader”, 1.

⁴² Müslim, “Kader”, 3.

⁴³ Serahsî, *Mebsût*, (فَإِذَا أُلْقِيَ الْجَنِينُ قَبْلَ أَنْ يَتَّبَعَ فِيهِ خَلْقُ إِنْسَانٍ فَلَا غُرَّةَ فِيهِ، لِأَنَّهُ لَمْ يَصِرْ نَفْسًا مَتَقَوِّمَةً)

⁴⁴ Kâsânî, *Bedâi’us-Sanâ’i*, (وَأَمَّا الْإِجْهَاضُ فَإِنْ كَانَ بَعْدَ تَفْخِ الرُّوحِ فَهُوَ قَتْلُ نَفْسٍ، وَإِنْ كَانَ قَبْلَهُ فَهُوَ جَنَاحَةٌ دُونَ ذَلِكَ)

⁴⁵ Hasan Ali eş-Şâzelî, “Cinayet”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1993).

bir *cinayet* olarak nitelendirilmektedir. Demek ki ruh üflenmeden önceki dönem de sakıncasız ve hukuken nötr bir ibaha alanı değildir.

Hanefî literatüründe bu yaklaşım, yalnızca hadis lafzına dayalı bir zaman hesabının sonucu değil; aynı zamanda ceninin korunmasının tedricî bir değer kazanımı olarak görülmesinin ürünüdür. Ruh üflenmesi, bu tedricî süreçte bir dönüm noktasıdır; fakat öncesi hukukî ve ahlâkî açıdan “boşluk” olarak tasavvur edilmemiştir. Bu noktada Hanefî fıkhi, literal bir eşik teorisinden ziyade dereceli ve tedricî sorumluluk anlayışına dayanan bir normatif yapı sunmaktadır.

Çağdaş fetva metinlerinde 120 gün görüşünün çoğu zaman bağlamından koparılarak “cevaz sınırı” şeklinde sunulması, Hanefî fıkhnın kendi iç mantığıyla tam anlamıyla örtüşmemektedir. Klasik metinlerde görülen ihtiyat dili, ahlâk–hukuk ayrımı ve tedricî değer anlayışı, çağdaş tartışmalarda çoğu zaman görünmez hâle gelmektedir. Hanefî kaynaklar dikkatle incelendiğinde 120 günün meselesinin istisnâî bir ruhsat tartışması olduğu görülür.

Kâsânî bu durumu şu şekilde özetler: “Kadının hayati bir tehlike gibi güçlü bir *hâcet* için olmadıkça ceninini düşür(t)mesi mübah olmaz.”⁴⁶ Müellifin “*li-hâcetin şedîdetin*” ibaresi dikkate şâyândır. Ehlinin malumu olduğu üzere İslam hukuk teorisinde hükümler zarûriyyât, hâciyyât ve tahsiniyyât isimleri altında üç dereceli bir tasnife tabi tutular. Buradaki *hâcet* kelimesi ikinci bir kayıtla daha güçlü ve ağır olmakla kayıtlanmış, neredeyse zarûret derecesine yaklaştırılmış, örnek olarak da annenin hayâtî tehlikesi verilmiştir. Demek ki Hanefî yaklaşımında ruh üflenmeden önce verilen sınırlı izin, yalnızca anne için hayâtî bir tehlike veya çok ciddi sağlık riski, ömür boyu sakatlık gibi meşru gerekçelerle bağlantılıdır.

Hanefî fıkhi metinlerinde *nefhu’r-rûh*, metafizik bir olayın fikhî dile tercümesi olarak işlev görmektedir; ceninin hukukî korunmuşluğunun derecesini belirleyen temel bir unsur olarak konumlanmaktadır. Bu yaklaşım, modern dönemde ruh üflenmesini yalnızca “takvimsel bir sınır” olarak okuyan yorumların aksine, daha esnek ve bağlamsal bir normatif yapı sunmaktadır.

2.2. 120 Gün Görüşünün Hukukî ve Usûlî Değeri

Kaynakların incelenmesinden anlaşıldığı üzere 120 gün sınırı, Kur’an-ı Kerim’de açıkça belirlenmiş bir eşik değildir. Bu süre, hadis-i şeriflerin belirli bir yorumuna dayalı içtihadî bir takdirdir. Dolayısıyla mutlak, bağlayıcı ve tartışmasız bir ölçüt olarak görülmesi metodolojik açıdan sorunludur.

⁴⁶ Alâüddin Ebû Bekr b. Mes’ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâ’i’u’s-Şanâ’i fî Tertîbi’s-Şerâ’i*, c. 7/ 327.

Hadis-i şeriflerin bağlamı dikkatle incelendiğinde, söz konusu rivayetlerin kürtaja değil; kader ve yaratılışın ilahî takdiriyle ilgili olduğu görülmektedir. Bu rivayetlerden doğrudan kürtaja ruhsat çıkarılması, nasların maksadını aşan bir yorum riskini de beraberinde getirmektedir.

Hayreddin Karaman'ın belirttiği üzere, hadiste geçen “kırk gün, misli ve misli” ifadesinin ardışık zaman dilimleri olarak anlaşılması zorunlu değildir. Nutfe, alaka ve mudğa safhalarının birbirini izleyen uzun dönemler değil, yaratılış sürecinin farklı tasvirleri olması mümkündür.⁴⁷

Hanefî literatüründe yaygın olarak söz konusu edilen 120 gün sınırı, Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirtilmiş bir eşik değildir. Bu süre, insan yaratılışının aşamalarını anlatan hadisin belirli bir yorumuna dayalı olarak geliştirilmiş içtihadî bir takdirdir. Dolayısıyla bu sınır, mutlak, bağlayıcı veya tartışmasız bir ölçüt olarak ele alınamaz. Metodolojik açıdan, fikhî değerlendirmelerde bu tür içtihadî sürelerin, nasların hem lafzı hem de maksadı ile uyumlu biçimde yorumlanması gerekir.

“Ceninin anne karnında geçirdiği her evrenin ultrasonografi ile izlenebildiği, birkaç hafta içinde kalp atışlarının dinlenebildiği günümüzde, ruh üflenmedikçe ceninin insan vasfı taşımadığına, hayatın ruhun üflenmesiyle başladığına, bunun da 120 günlük/17 haftalık bir süreye tekabül ettiğine dair görüşlerin artık bir geçerliliği ve ilmî değeri” kalmamıştır.⁴⁸ Eskiden düşünüldüğü gibi ceninin ana rahminde ancak 120 günde insan şeklini aldığı tasavvuru bugün kökten değişmiştir.⁴⁹ Esasen hiçbir rivayette doğrudan 120 rakamı geçmediğinden, bugünkü bilgiler ışığında nutfe, mudğa ve lahm gibi terimlerle ifade edilen bütün gelişim aşamalarının tamamının 40, 42 veya 45 gün içinde tamamlandığı kabul edilebilir.⁵⁰ Böylece hadis rivayetleri arasındaki tearuz da giderilmiş olur.

120 güne kadar kürtaja cevaz hükmüne mesnet olarak ileri sürülen hadis-i şerifler klasik kaynaklarda nutfe, alaka ve mudğa aşamalarını anlatmakla birlikte, aslen kader ve yaratılışın ilahî takdiri, bazen de diyet ve kasâme gibi ceza hukuku bağlamında ele alınmıştır. Bu rivayetlerden doğrudan kürtaja ruhsat çıkarılması, nasların maksadını aşan bir yorum riskini beraberinde getirmektedir. Hanefî müellifler, bu hadisleri yalnızca insanın yaratılış sürecinin tedricî yapısını açıklayan bir çerçeve olarak değerlendirmiştir.

⁴⁷ Hayreddin Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, c. 2, s. 144–145.

⁴⁸ Ülfet Görgülü, “Anomalili Gebeliklerin Sonlandırılmasıyla İlgili Cevaz Fetvalarına Eleştirel Bir Bakış”, *Diyanet İlmî Dergi* 53/4 (Aralık 2017), 105-122.

⁴⁹ Hilal Özey, *İslam Hukukunda Cenin* (İstanbul: Cihan Yayınları, 2019), 42.

⁵⁰ Hilal Özey da “Bugünkü bilgiler ışığında hadislerin değerlendirmesi yapılacak olursa herbir aşamanın kırk değil de hepsinin kırk günde oluştuğu anlaşılması daha isabetlidir” sonucuna ulaşmaktadır. Özey, *İslam Hukukunda Cenin*, 44.

Dikkate alınması icap eden diğer bir husus da klasik fıkıh literatüründe konunun bugün olduğu gibi kürtaj hakkı, annenin kendi bedeni ve kendine bağlı cenin üzerindeki tasarrufu gibi meselelerle irtibatlı olarak değil, sadece gurre cezasının icap edip etmeyeceği bağlamında ele alınmış olmasıdır. Ceza hukukunda ise şüpheden sanık yararlanacağına göre düşünülebilecek azami sürenin yani 120 günün esas alınması ihtiyata uygundur.

2.3. Karaman'ın Hadis Yorumundaki Maddi Hata Değerlendirmesi

Hayreddin Karaman, hadiste geçen “her kırk günde bir aşama” ifadesinin ardışık zaman dilimleri olarak anlaşılmasının zorunlu olmadığını vurgular.⁵¹ Ona göre, nutfe, alaka ve mudğa safhaları, yaratılış sürecinin farklı tasvirleri olabilir ve her birinin kesin kırk günlük bir dönem olarak kabul edilmesi metinle uyumlu değildir. Bu bakış açısı, 120 gün görüşünün temel dayanaklarından biri olarak öne sürülen hadis rivayetinin maddi olarak hatalı bir şekilde yorumlandığını göstermektedir.⁵²

Karaman bu konuda sorulan birçok sorunun cevabına internet sitesinde, kitaplarında ve bazen gazete yazılarında yer vermiştir ki bunların müfadi şudur: Embriyo oluştuktan, rahim duvarına tutunup beslenmeye başladıktan sonra cenine her türlü müdahale “onu almak, kürtaj yapmak insan öldürmektir ve asla caiz değildir.” Hadis-i şeriflerde ifade buyrulan ruh üflenmesi ise bizim idrak alanımızın ötesinde, mahiyetini bilmediğimiz ve bilemeyeceğimiz ilahi bir katkıdır, “bu ruhtan maksat can değildir.” Henüz ana rahminde ona ruh üflenmezden önce de, ruh onu terk edip artık cenaze halinde bulunduğunda da onun dışında kalan varlık hala insandır ve ona göre muamele edilmelidir.⁵³

Karaman kitaplarında yer alan bu görüşünü bir gazete yazısında veciz bir şekilde yeniden şöyle ifade etmiştir:

“Hanefî mezhebi fıkıhçılarının bir kısmının 120 günden önce çocuk düşürmeyi câiz görmeleri, rahimdeki varlığın insan mı yoksa bir kan kümesi veya et parçası mı olduğu konusundaki yanlış bilgilerine dayanmaktadır. „Rahimdeki kitle hareket etmedikçe ve hareketin gaz vb. den değil de çocuktan geldiği bilinmedikçe çocuk olduğuna hükmedilemez“ denilerek bu bilgi eksikliğine açıklık getirilmiştir. Günümüzde ise rahimde oluşan şeyin çocuk olup olmadığı yaklaşık onbeş gün sonra muayene ve test ile tesbit edilmektedir ve birçok organın ilk kırk gün içinde belirmeye başladığı da bilinmektedir.

⁵¹ Hayreddin Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, c. 2, s. 144–145.

⁵² Karaman, *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*, c. 2, s. 143–145.

⁵³ Hayrettin Karaman, “Soru-(104) Kürtaj yaptırmak caiz midir?”, *İslam Hukuku Profesörü Hayrettin Karaman'ın İnternet Sitesi* (2013).

Bu bilgiler karşısında günümüzde, Haneî mezhebi adına, 120 günden önce çocuk aldırmanın câiz olduğunu söylemek mümkün değildir, böyle bir fetvâ cinayete iştirak sayılır.”⁵⁴

Ezcümle Karaman’a göre ruh üflenmesinden önce dahi kürtaj caiz olmaz, insan hayatının en başından itibaren korunması icap eder.⁵⁵ Karaman’ın Din İşleri Yüksek Kurulu tarafından da teyit edilen bu yaklaşımı akademi tarafından da benimsenmiştir. İbrahim Tüfekçi aynı kanaati pekiştirmekte ve ehliyet bahsinde ruh üflenmesine bakılmaksızın ana rahmine düştüğü andan itibaren, sağ doğması şartıyla, cenini hukukî süje kabul eden geleneksel fıkıhın çocuk düşür(t)me konusunda suhuletle davranmasını çelişki olarak nitelendirmektedir.⁵⁶

Neticede kürtaj konusunda İlahiyat akademisyenlerinin kahir ekseriyetinin ortak kanaati insan namzedi olması hasebiyle gebeliğin ilk aşamasından itibaren dokunulmazlığı haiz bulunan cenine kastetmenin caiz olmadığı yönündedir. Gebe kadının rahminin tahliye edilmemesi halinde annenin hayatının tehlikeye gireceği kesin olan durumlar ise zaruret kapsamında istisna olarak görülmektedir.⁵⁷

2.4. Diyanet’in kürtaj konusundaki fetvası

Din İşleri Yüksek Kurulu’nun yaklaşımı da ceninin hayatını koruma odaklıdır. Kurul “Kürtaj yaptırmak caiz midir?” şeklinde sorulan bir soruya insanın dokunulmazlığını vurgulayarak insanın yaşama hakkının “erkek spermi ile kadın yumurtasının birleştiği ve döllenmenin başladığı andan itibaren Allah tarafından verilmiş temel bir hak” olduğunu, dolayısıyla ebeveyn dahil hiç kimsenin bu hakka müdahale edemeyeceğini belirterek “annenin hayatının korunması gibi haklı ve kesin bir zaruret olmaksızın gebeliğe son vermek caiz değildir” cevabını vermiştir.⁵⁸

Ana rahmindeki cenine ruh üflenmesine ilişkin sorulan bir soruya ise Kurul daha ayrıntılı bir cevap vermiştir:

“Kur’an-ı Kerim’de insana ruh üflenmesinden bahsedilmekle birlikte (Hicr, 15/29; Enbiya, 21/91; Secde, 32/9) bu hadisenin yaratılışın hangi aşamasında gerçekleştiğine ilişkin açık bir bilgi verilmemektedir. İlgili ayetler genellikle

⁵⁴ Hayreddin Karaman, “Hadislerde ve Fıkıhta Kürtaj”, Yeni Şafak, 02.06.2019. (erişim: 01.02.2026).

⁵⁵ Karaman, İslam’ın Işığında Günün Meseleleri, c. 2, s 145-146.

⁵⁶ İbrahim Tüfekçi, “İslam Hukukuna Göre Gebeliğin Sonlandırılması”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/45 (Ocak 2014), 111-154.

⁵⁷ Mehmet Dirik, “İslam Hukuku Açısından Kürtaj”, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy. 5 (2018): 80-81.

⁵⁸ Din İşleri Yüksek Kurulu : Dini Bilgilendirme Platformu”, “Kürtaj yaptırmak caiz midir? : (12 Temmuz 2017). <https://kurul.diyamet.gov.tr/soru/kurtaj-yaptirmak-caiz-midir/0193c42d-9b1e-7cb8-4-be8-390261e86350> (erişim: 31.01.2026).

Yüce Allah'ın yoktan var etme kudretine dikkat çekmektedir. Ayrıca "Sana ruh hakkında soru sorarlar. De ki; ruh, Rabbimin emrindendir ve size pek az bilgi verilmiştir." (İsra, 17/85) buyrulmak suretiyle ruhun mahiyetinin tam olarak bilinemeyeceği de ifade edilmiştir.

Hadislerde de ruh üflenmesiyle ilgili bilgiler bulunmaktadır (Buhari, Kader, 1; Müslim, Kader, 1). Ancak söz konusu rivayetlerin tamamı bir arada değerlendirildiğinde cenine ruhun ne zaman üflendiğini kesin olarak söylemek güçtür. Ayrıca hadis literatüründe genellikle kader bağlamında ele alınan söz konusu rivayetlerden, ruh üflenmemiş ceninin hayatının bir değeri olmadığı ve sonlandırılabilceği sonucu çıkmaz.

Kur'an ve Sünnet'te yer alan genel kaideler ve hükümler meşru sayılan bir gerekçe olmadan gebeliğe son verilmesine müsaade etmemektedir. Cenin insan olma potansiyeline sahip olduğundan ve ruh üflenme zamanı da kesin olarak bilinemediğinden ceninin dokunulmazlığı esas alınmalıdır. Nitekim dinin korunmasını emrettiği beş temel değerden birisi olan hayat hakkı, yumurta ve sperm hücrelerinin döllenmesiyle başlar. Bu andan itibaren, annenin hayatının korunması dışında herhangi bir sebeple gebeliğe son vermek caiz değildir.”⁵⁹

Türkiye gündeminde kürtajın tartışma konusu edildiği bir dönemde Diyanet İşleri Başkanı sıfatıyla Mehmet Görmez sadece İslam'ın değil bütün dinlerin ve ahlâk sistemlerinin bir canlının hayat hakkının ihlali demek olan kürtajı yasakladığını ifade etmiştir.⁶⁰

İslam hukukuna göre kendi nefsinin ve bedeninin dahi maliki olmayan, sadece emanetçisi bulunan⁶¹ anne veya baba, ana rahmindeki bir canlının hayatı üzerinde tasarruf etmeye nasıl hak sahibi olabilirler? Haddizatında kürtaj bir tasarruf değil teaddi, yani haddi aşma ve emaneti zayi etmedir. Henüz mükellef olmadan müstahlef⁶² yani emanetçi kılınan bir cana kastetmek aynı zamanda esmâ-i ilahiyenin seyrini daha ilk mertebesinde kesin-tiye uğratmak olur.⁶³

⁵⁹ Din İşleri Yüksek Kurulu, Dini Bilgilendirme Platformu”, “Ruh üflenmeden önce kürtaj uygulaması caiz midir? : Din İşleri Yüksek Kurulu : Dini Bilgilendirme Platformu” (04 Aralık 2017). <https://kurul.diyanet.gov.tr/soru/ruh-uflenmeden-once-kurtaj-uygulamasi-caiz-midir/0193c42d-b366-7fc6-9be7-e956aebb5362> (erişim: 31.01.2026).

⁶⁰ “Dinimizce de tabii hukuk kurallarınca da bu böyledir. Bedenimiz ve hayatımız bize mülkiyet olarak değil emanet olarak verilmiştir. Onu yaşamak ve yaşatmak en iyi şekilde muhafaza etmek görevimizdir. Hukuk diliyle hayat hakkı devredilebilen, vazgeçilebilen bir hak değildir. Anne karnındaki ceninin bebeğin de kendisine ait hayat hakkı vardır. Ne annesinin ne de babasının onun üzerinde mülkiyet hakkı olmadığı gibi onun hayatı üzerinde vazgeçme, sonlandırma yetkisi de yoktur.”

Haber7, “Diyanetin Kürtaj Fetvası” 04.06.2012. <https://www.haber7.com/guncel/haber/887036-diyanetten-kurtaj-fetvasi> (erişim: 02.02.2026).

⁶¹ Gazzâlî, İhyâ’ ‘ulûmîd-dîn, c. 2, s. 49-51.

⁶² el-Cilî, ‘Abd al-Karîm. *al-İnsân al-Kâmil fî Ma’rifat al-Awâkhîr wa’l-Awâl*. Beyrut: Dâr al-Kutub al-‘İlmiyya, 1997, I, 36.

⁶³ İbn ‘Arabî, Muhyiddîn. *al-Futûhât al-Makkiyya*. Tahkik: ‘Abd al-‘Azîz Sultân al-Manşûb. Beyrut:

Netice itibariyle 120 gün sınırı içtihadî bir takdir olarak kıymeti haizdir; ancak bu takdir, mutlak bir ölçüt gibi dayatılamaz. Hanefî müellifler, ruh üflenmeden önceki dönemi⁶⁴ sınırlı bir ruhsat olarak değerlendirirken, nasların makâsıdını ve ceza hukuku bağlamını dikkate almıştır.

Metodolojik sorumluluk, hadis rivayetlerinin lafzını bağlamından koparmadan, maksatlarını dikkate alarak yorumlamaktır. 120 günlük süreyi mutlak bir hukukî eşik olarak görmek hem usûl hem fûrû' açısından tartışmalı olur. Bunun yerine, bu süre Hanefî içtihadının bir sınır tayini olarak, ruh üflenmeden önceki cenin için sınırlı ruhsatın referansı biçiminde değerlendirilmelidir.

3. AHLÂKÎ MEVZİLERİN TERKİ: GURRENEN KÜRTAJA

Klasik Hanefî fıkında gurre müessesesi, ceninin hukukî statüsünü tanımlamak üzere geliştirilmiş açık bir ontolojiye değil; aksine, ontolojik belirsizliği hukukî düzenleme iradesine dayanmaktadır. Fakih gurreye hükmederken ceninin “tam insan” olup olmadığı sorusunu tartışmaksızın, rahimdeki varlığın hukukî korunmaya değer bir hak süjesi olma potansiyelini esas alır. Bu yaklaşımda hayat, hukukun tanımladığı bir nesne değil, ihlâl edildiğinde sonuç doğuran bir değerdir. Modern fetva literatüründe ise evvelemirde bir kamu hukuku meselesi olan “gurre icap eder” söylemi geriye itilerek yeni fıkın kadim olandan çok başka bir epistemik ve siyasal mantığa ram olduğu: biyopolitikalarla uyumlu çalıştığı ve tıbbî ontolojinin tahakkümüne boyun eğdiği görüntüsü oluşmuştur.

3.1. Zeminin Kaybı: Normatif Yeniden Konumlandırma ve Politik Boyut

Ana rahmindeki cenine yönelik bir saldırı veya işlem neticesinde İslam hukukunda öngörülen gurre cezası-tazminatı, ceninin bir „eşya“ değil, „eksik ehliyetli bir insan/vâris/mûris“ olduğunu kanıtlar. Alınan gurre tazminatı, katil hariç, ceninin mirasçılara paylaşılır. Klasik fıkın cenini hukuk özneliğine dahil ederken, günümüz modern kürtaj tartışmalarında ceninin bu „hukukî hak sahipliği“ tamamen göz ardı edilmektedir.

Bugün gurre kavramından hiç söz edilmemesinin sebebi, fıkın bütüncül ceza ve tazminat sisteminden koparılıp sadece „helal/haram/günah“ eksenli vicdani bir fetva mekanizmasına indirgenmiş olmasıdır. Modern hukuk sistemleri tazminat veya ceza süreçlerini kendi regülasyonları ve yasalarıyla

Dâr Şâdir, 2004, I, 149.

⁶⁴ Ruhun üflenme ânı her ne kadar müsellemlen olmasa da “ruh üflenmeden önce ve sonra” ifadeleri Hanefî kaynaklarda sıkça bu şekilde geçmektedir.

yürüttüğü için, fikhî biyoetik tartışmaları maddi/hukuki yaptırım olarak gurreyi dışarıda bırakarak sadece soyut bir „120 gün günah mı değil mi?“ tartışmasına sıkışmıştır. Bu dönüşümün ilk boyutu biyopolitiktir. Modern hukuk, hayatı korunması gereken bir değer olmaktan çıkarmakla kalmamış, doğrudan iktidarın sınıflandırdığı ve yönettiği bir nesne hâline getirmiştir.

Foucault'nun yaklaşımıyla modern iktidar-bilgi, hayatı bizzatıhi kendisi olarak yönetir. Bu bağlamda cenin, artık hukukun sınırlarında yer alan belirsiz bir varlık değil; biyolojik göstergelerle tanımlanması gereken bir “yaşam formu”dur. Fetva literatüründe sıkça karşılaşılan “*nefs-i kâmile değildir*” veya “*ruh henüz üflenmemiştir*” ifadeleri klasik Hanefî metinlerinde de mevcuttur; ancak kritik fark şudur: Hanefîler bu tespiti gurre mekanizmasını işletmenin ön şartı olarak değil, ona rağmen mali sorumluluğu temellendiren bir ara kategori olarak kullanmışlardır. Modern fetva dili ise bu ontolojik tespitleri, hukukî sonucu askıya almanın gerekçesi hâline getirmiştir.

Foucault'nun *Histoire de la sexualité* adlı eserinde vurguladığı gibi biyopolitika iktidar-bilgi ilişkisini insan hayatının dönüştürülmesinde etkin bir özne haline getiren şeyi ifade eder. Neticede insanın bizzat canlı bir varlık olarak hayatı siyasi bir mesele haline gelmiştir.⁶⁵

Gurre müessesesinin modern fetva literatüründe giderek geri plana itilmesi, salt fikhî bir tercih değişikliğinden ziyade, hayatın hukuk tarafından kavranma biçimindeki köklü bir dönüşümle ilgilidir. Klasik fıkıh düzeninde cenin ne tam anlamıyla hukukî kişilik ne de bütünüyle hukuk-dışı bir varlık olarak konumlandırılmıştır; aksine gurre, bu ara statüyü tanıyan ve ihlali mali, ahlâkî ve sembolik düzeylerde birlikte değerlendiren bir düzenleme olarak işlev görmüştür. Bu yapı, hayatın kendi belirsizliğini ve hukuk tarafından bütünüyle kuşatılamaz oluşunu kabul eden müeddep bir normatif akla dayanır. Modern dönemde ise cenin meselesi giderek ceza hukukunun, tıbbî uzmanlığın ve devlet merkezli düzenleyici mekanizmaların konusu hâline gelmiş; böylece gurre gibi ara ve esnek müesseseler, hesaplanabilirlik ve standartlaştırma talebi karşısında işlevsizleşmiştir.

Artık hukuk, insan hayatını yalnızca korunan bir değer olarak değil, yönetilen, regüle edilen⁶⁶ ve hesaplanan bir nesne olarak ele

⁶⁵ “Biyopolitikadan söz etmek gerekir; zira bu kavram, hayatı ve onun işleyiş mekanizmalarını açık hesaplamaların alanına sokan, iktidar-bilgi ilişkisini insan hayatının dönüştürülmesinde etkin bir özne hâline getiren şeyi ifade eder. Bu, hayatın bütünüyle onu kuşatan, yöneten ve denetleyen tekniklerin içine tamamen hapsedildiği anlamına gelmez; aksine hayat, sürekli olarak bu tekniklerden kaçıp taşar. (...) İnsan, binlerce yıl boyunca Aristoteles için ne idiye o olarak kaldı: yaşayan bir hayvan, fakat buna ek olarak siyasal bir varoluşa da sahip olan bir hayvan. Modern insan ise, siyaseti içinde bizzat canlı bir varlık olarak hayatının mesele hâline geldiği bir hayvandır.” Michel Foucault, *Histoire de la sexualité I: la volonté de savoir*. Paris: Gallimard, (Paris: s: Gallimard, 1976), 188.

⁶⁶ Modern hukukî paradigmada regülasyonlar -AB regülasyonları örneğinde olduğu gibi- yasaların da

almaktadır. Klasik fıkıhta cenine ilişkin sorumluluk, ihlalin sonuçlarına odaklanan ve failin vicdanî-ahlâkî yükünü de dikkate alan bir mantıkla kurulurken, modern hukuk ve çağdaş fetva söylemi, cenini ya mutlak bir hak süjesi ya da bütünüyle annenin tasarrufuna açık bir biyolojik varlık olarak ikili bir şemaya indirgeme eğilimindedir. Bu ikilik, gurre'nin temsil ettiği hukukî “ara alanı” ortadan kaldırmakta; ceza hukuku ile tazminat hukuku arasındaki geçişkenlik yerini katı normatif sınırlara bırakmaktadır.

Gurre'nin terk edilmesi, yalnızca bir fikhî hükmün göz ardı edilmesi değil, insan hayatının hukuk içindeki konumunun yeniden tanımlanması anlamına gelir. Klasik sistemde hayat, hukukun tüm tekniklerine rağmen daima bir katma değer üretirken; modern biyopolitik düzen, bu katma değer alanını da yönetilebilir-düzenlenebilir kılmaya çalışır. Kürtaj tartışmalarının bugün bu denli siyasallaşmış ve kutuplaşmış olması da tesadüfî değildir: mesele artık ceninin ahlâkî statüsünden çok, hangi iktidarın hayat ve memet üzerinde söz söyleme yetkisine sahip olduğu sorusuna dönüşmüştür. Bu açıdan bakıldığında, Hanefî gurre doktrini, modern biyopolitik aklın kaybettiği bir şeyi, hayatın hukuk tarafından bütünüyle kuşatılamayacağı ve tüketilemeyeceği fikrini, hatırlatan güçlü bir normatif imkân sunmaktadır.

Gurre, klasik sistemde ne tam anlamıyla ceza ne de sıradan bir tazminattır; mağdurun (ceninin) hakkını temsilen ödenen, faille mağdur arasındaki ilişkiyi esas alan hibrit bir müessesedir. Bu dönüşümle birlikte hukukî ihlâllerin muhatabı soyut “kamu düzeni” olurken, cenin gibi bireysel ama konuşamayan bir hak süjesi sistem dışına itilmiştir. Çağdaş fetva metinlerinde “maslahat-ı âmme”, “toplumsal zaruret” veya “kamu yararı” gibi ifadelerin merkezî hâle gelmesi, gurre mantığının sessizce tasfiye edilmesi anlamına gelir. Çünkü gurre, kamusal faydaya değil, somut bir hak ihlâline dayanır.

3.2. Modern Tıp Endüstrisinin Fetva Üretim Süreçlerine Dahil Olması

Klasik fıkıh, ceninin ne zaman “canlı” olduğu sorusuna kesin bir cevap vermekten bilinçli olarak kaçınmış; bunun yerine, ihlâlin varlığına hukukî sonuç özgülemiştir. Modern fetva literatüründe ise hukukî değerlendirme çoğu zaman tıbbî raporun öncüllerine bağlanmıştır. Ezher, İİT, Diyanet ve benzeri kurumların fetvalarında sıkça geçen “uzman doktor raporuna göre” ibaresi, hukukî statünün fakihten hekime doğru kaydığını göstermektedir.

üstünde yer alabilmektedir.

Modern fetva literatürünün gurreyi terk etmesi bir ihmal değil, bilinçli bir uyum süreci olarak okunabilir. Gurre müessesesi, biyopolitik tanımlamaya direnir; devlet merkezli ceza hukukuyla uyumsuzdur, tıbbî ontolojiye ihtiyaç duymaz. Tam da bu sebeplerle modern fetva dili, gurre anlayışını vurgulamak yerine ahlâkî yasak, maslahat değerlendirmesi ve zaruret istisnası üzerinden yeni bir söylem inşa etmiştir.

Oysa bu tercih, fıkḥın cenine tanıdığı asgari hukukî kişilik fikrinin terk edilmesi anlamına gelir. Modern medeni hukuk sistemleri, özellikle hak ehliyetinin sağ doğmak şartıyla geriye yürütülmesi ilkesinde (örneğin TMK m. 28), klasik Hanefî gurre doktrinine modern fetva literatüründen daha yakındır. Bu durum, modern İslam hukuk düşüncesi açısından paradoksal bir tablo ortaya koymaktadır: Klasik fıkḥın mali-hukukî araçları terk edilirken, modern pozitif hukuk bu araçların mantığını farklı bir dilde yeniden üretmektedir.

Bu çerçevede gurre, tarihsel bir kalıntı değil; modern biyopolitik hukuk düzeni karşısında yeniden düşünülmesi gereken erken bir “potansiyel kişilik” teorisi olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir. Bu teorinin göz ardı edilmesi, sadece cenin tartışmasını değil, İslam hukukunun hak, kişi ve sorumluluk kavramlarını da daraltmaktadır.

3.3. Ceninin Potansiyel Bir Hak Süjesi Olarak Tanınması

Normatif olarak önerdiğimiz yaklaşım, klasik gurre mükellefiyetini günümüz hukukî ve etik çerçevesiyle yeniden işlevsel kılmaktır. Cenin, potansiyel bir hak süjesi olarak tanınmalı, ihlâl hâlleri mali ve hukukî sonuç doğuracak şekilde düzenlenmelidir. Gurre mekanizması, modern ceza ve medeni hukuk mantığı ile uyumlu bir şekilde, failin sorumluluğunu tespit eden araç olarak yeniden konumlandırılabilir. Fetva ve tıbbî raporlar arasında bir denge sağlanmalı; ontolojik tespitler hukukî sonucu belirleyen tek unsur olmaktan çıkarılmalıdır. Ahlâk ve hukuk ayrımı net biçimde korunmalı; ahlâkî yasak yaklaşımı hukukî sorumlulukla karıştırılmamalıdır. Bu çerçeve, fıkhîteki gurre mükellefiyetinin modern medeni hukukla uyumlu bir yeniden üretimi anlamına gelir ve ceninin hukukî ve etik statüsünü fikhî gelenekle uyumlu olarak modern hukuk ilkeleriyle bağdaştırır.

Bu yaklaşım, aynı zamanda politik olarak da anlamlıdır. Dördüncü nesil hakların tartışıldığı bir dünyada, ceninin haklarından hâlâ şüphe edilmesi, hukukî statü ve ontoloji ile devlet iktidarı arasındaki çatışmanın bir göstergesidir. Ceninin haklarının tanınmaması, yalnızca biyolojik ve fikhî bir mesele değil; devletin ve toplumsal normların hayatı biçimlendirme yetkisini yeniden ürettiği bir alandır. Gurre mükellefiyetine dönmek, bu boşluğu

kapatmanın ve modern hukukun normatif cesaretini yeniden kazanmanın bir yoludur. Böylece İslam hukuku, hak, kişi ve sorumluluk kavramlarını daraltmadan, çağdaş insan hakları tartışmalarına özgün bir katkı sunabilir.

Karaman ve Diyanet ana rahmindeki ceninin sürecin en başından itibaren dokunulmazlığı yönünde fetva vermesine ve İlahiyat akademisyenlerinin hemen hepsinin aynı kanaati kitap ve makalelerinde desteklemelerine rağmen 120 gün söylencesi sadece Türkiye’de değil Tüm İslam aleminde hem de Hanefilere mal edilerek tüketilmektedir.

SONUÇ

Bu makalede, İslam hukukunda kürtaj meselesi Hanefî mezhebinde öne sürülen 120 gün görüşü çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırma, klasik fikhî kaynakların ve modern tıbbî verilerin ışığında ceninin dokunulmazlığı ile annenin hayatının korunması arasındaki hassas dengeyi göstermiştir. Makale boyunca analiz edilen veriler ışığında günümüz için şu tespitler yapılabilir:

Birincisi, Hanefî mezhebinde zikredilen 120 gün görüşü, zannî ve içti-hadî bir değerlendirmedir; mutlak bir ruhsat değildir. İkincisi, ceninin dokunulmazlığı erken safhalardan itibaren kabul edilmiştir. Ruh üflenme zamanı kesin olarak bilinmediği için ihtiyat ilkesinin esas alınması gerekir. Üçüncüsü, annenin hayatını kesin olarak tehdit eden durumlar istisna teşkil eder. Bu hâllerde daha ağır bir zararı önlemek amacıyla kürtaja cevaz verilebilir.

Günümüz bağlamında kürtaj meselesi hem klasik fikhî kaynaklar hem de modern tıbbî veriler ışığında ele alınmalıdır. Hanefî mezhebinde 120 gün olarak anılan süre, yaygın biçimde dile getirilse de mutlak bir hukukî ölçüt olarak görülmemelidir. Bu süre, içti-hadî ve zannî bir takdir olup, metodolojik olarak ihtiyatlı yorumları gerektirir.

Hadis literatüründe geçen 40 gün ve katlarına dair tasvirler biyolojik canlanmayı değil insanlaşmayı, bir yönüyle hukuki şahsiyetin başlangıç ve inşa sürecini sembolize eder. Klasik Hanefî fukahası biyolojik olarak canlılığı reddetmiyorlardı; organları belirmemiş bir yapıyı „hukuken korunan tam bir insan“ saymak için ruh üflenme sınırını (120 gün) hukuki bir milat kabul ediyorlardı. Bugün tıp, 120 günden çok önce, henüz ilk haftalarda ceninin genetik kodunun, acı hissinin ve kalp atışının varlığını ispatlayarak klasik fıkıhçıların „et parçası“ varsayımını boşa çıkarmıştır. Dolayısıyla *nefhu’r-ruh* felsefi/kelami bir tartışma olarak kalmalı, ceza ve tıp hukuku kararlarına zemin teşkil etmemelidir.

Hanefî literatüründeki 120 gün yaklaşımı, ruh üflenmeden önce ceninin henüz tam bir insan hüviyetine ulaşmadığı varsayımına dayanır. Ancak bu görüşün sınırlı bir ruhsat olarak değerlendirilmesi gerekir; mutlak ve bağlayıcı bir izin teşkil etmez. Modern fetvalar da bu sınırı, zaruret ve meşru gerekçeler ışığında referans olarak almaktadır.

Çağdaş Türkçe fıkıh literatüründe baskın kanaate göre kürtajın tek istisnası, annenin hayatını kesin olarak tehdit eden durumlar olarak görülmektedir. Bu hâllerde, annenin hayatını korumak için, kısa süreli ve sınırlı bir müdahale fikhî olarak caiz sayılabilir. Bu yaklaşım, klasik Hanefî müelliflerinin zaruret ilkesine dayalı değerlendirmeleri ile uyumludur. Zaruret hâlinde bile, müdahale yalnızca hayati riskleri önlemeye yönelik olmalı ve keyfî veya istenilen biçimde uygulanmamalıdır.

Güncel fetvalar, hem Kur'an-ı Kerim'de geçen yaratılış aşamaları hem de modern embriyoloji verileri ile uyumlu olmalıdır. Rahim duvarına tutunma ve orada yuvalanma anı, hayatın fiilen başladığı nokta olarak kabul edilirse, doğum kontrol önlemleri ile kürtaj arasındaki fikhî ayrım daha net hâle gelir. Tutunma sonrası kürtaj, annenin hayatı dışında herhangi bir gerekçe ile caiz görülmez.

Net cümlelerle ifade etmek gerekirse günümüz için en tutarlı fetva, rahim duvarına tutunma (yuvalanma) gerçekleştikten sonra, annenin hayatını koruma gibi meşru ve kesin bir zaruret hâli dışında kürtajın caiz olmadığıdır. Bu yaklaşım, klasik fikhî mirasın sınırları içinde kalırken, modern tıbbî ve biyo-etik verilerle de uyum göstermektedir. Ayrıca, fetva uygulamalarında ihtiyat, zaruret ve meşru gerekçe kriterlerinin açıkça belirtilmesi hem uygulayıcı hem de toplumsal sorumluluk açısından önemlidir.

İslam hukukunda kürtaj meselesi, bireysel tasarruf özgürlüğü bağlamında değil; Allah hakkı, kamu hakkı ve ceninin korunması ilkesi çerçevesinde ele alınmalıdır. Hanefî mezhebinde zikredilen 120 gün görüşü, tarihsel ve metodolojik bağlamı içinde anlamlı olmakla birlikte, günümüz şartlarında bağlayıcı bir eşik olarak değerlendirilmemelidir. Hadislerin yeniden okunması, biyolojik verilerin dikkate alınması ve bedenin emanet oluşu ilkesi birlikte ele alındığında, ceninin erken safhalardan itibaren korunması gerektiği yönündeki yaklaşım daha tutarlı görünmektedir.

Hanefî fıkıh metinlerinde yer alan 120 gün yaklaşımı, ruh üflenmeden önce ceninin henüz kâmil bir insan ve nefs-i mütekavvime hüviyetine ulaşmadığı varsayımına dayalı içtihadî bir takdirdir. Bu sınır, mutlak bir izin olarak değil, zaruret ve meşru gerekçelerle sınırlı bir ruhsat olarak anlaşılmalıdır. Hadislerde geçen nutfе, alaka ve mudğa safhalarının ardışık kırk günlük dönemler olarak yorumlanması, metodolojik olarak tartışmaya

açıktır. Hayreddin Karaman'ın belirttiği üzere, bu hadisteki ifade ardışık zaman dilimleri değil, yaratılışın farklı tasvirlerini içerebilir; dolayısıyla 120 gün sınırı bağlayıcı bir ölçüt olarak dayatılamaz.

Modern biyo-etik verilerle Kur'an-ı Kerim'deki alaka kavramının karşılaştırılması, hayatın başlangıcı olarak rahim duvarına tutunma (implantasyon) anının esas alınabileceğini göstermektedir. Bu okuma, doğum kontrol yöntemleri ve kürtaj uygulamaları arasındaki fikhî ayrımı netleştirmektedir. Henüz tutunmamış zigot için müdahale, nispi bir hafif değerlendirmeye tabi tutulabilir; implantasyon gerçekleşikten sonra ise müdahale, annenin hayatı dışında hiçbir gerekçeyle caiz görülmemelidir. Mamafih hukuk açısından hak ehliyetinin başlangıcı ruh üflenmesi, yaratılış gibi ölçülemeyen ve vakti konusunda doktrinde üzerinde uzlaşılamamış bir kriter yerine tutunma anına talik edilebilir.

Güncel fetvalar, bu çerçevede, ihtiyat, zaruret ve meşru gerekçe ilkelere açıkça vurgulamalıdır. İnsan hayatının korunması, İslam hukukunun temel amaçlarından biri olarak hem cenin hem de anne açısından dikkate alınmalıdır. Ayrıca, bireysel özgürlük ve modern liberal hukuk anlayışı ile İslâm hukuku yaklaşımı arasındaki fark, bedenın mutlak mülkiyeti yerine, Hâlık-ı Yezdân cihetinden emaneten verilmiş bir sorumluluk olarak değerlendirilmesiyle belirginleşir.

Ezcümle, Hanefî mezhebinde 120 gün görüşü, tarihsel bir içtihadî değerlendirme olarak kalmakta; günümüz için uygulanacak fetva ise rahim duvarına tutunma gerçekleşikten sonra annenin hayatı dışında herhangi bir gerekçe ile kürtajın caiz olmadığı yönünde tebeyyün etmektedir. Bu yaklaşım hem klasik fikhî mirasla hem de modern biyo-etik verilerle uyumludur. İslam hukuku, cenin ve anne hayatının korunması arasında hassas bir denge kurarken, hukukî ve ahlâkî sorumluluğu açık biçimde ortaya koymaktadır. Allahu a'lemu bi's-savâb.

KAYNAKÇA

- Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî. *Bedâ'i 'u's-Şanâ'i fî Tertîbi's-Şerâ'i*. 7 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1910.
- Aydın Ünver, Tülay. *Ceninın Hukukî Konumu*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011.
- Bardakoğlu, Ali. "Diyet". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 9/473-479. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1994.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fikhiyye Kâmûsu*. 8 cilt. İstanbul: Bilmen Yayınları, 1967.

- Buhârî, Muhammed b. İsmâ'îl. *el-Câmi 'u's-Şaḥîḥ*. Diyât bölümü. Kahire: Dâr Tawq al-Necât, ts.
- Çetin, Hüseyin. *Metin ve Sened Tenkîdi Açısından Meleğin Cenîne Ruh Üflemesi ve Kaderini Yazması Hadîsinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2008.
- Çev, L. Syd M. Johnson. - Tıbık, Kamuran. “Kürtaj, Ahlaki Perspektifler”. *Dini Araştırmalar* 14/39 (Haziran 2011), 139-160. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/da/article/61712>
- Çokar, Muhtar. *Kürtaj*. İstanbul: Babil Yayıncılık, 2008.
- Din İşleri Yüksek Kurulu. “Kürtaj Yaptırmak Caiz midir?” *Dini Bilgilendirme Platformu*. 12 Temmuz 2017. Erişim 31 Ocak 2026. <https://kurul.diyamet.gov.tr/soru/kurtaj-yaptirmak-caiz-midir/0193c42d-9b1e-7cb8-4be8-390261e86350>
- Din İşleri Yüksek Kurulu. “Ruh Üflenmeden Önce Kürtaj Uygulaması Caiz midir?” *Dini Bilgilendirme Platformu*. 4 Aralık 2017. Erişim 31 Ocak 2026. <https://kurul.diyamet.gov.tr/soru/ruh-uflenmeden-once-kurtaj-uygulamasi-caiz-midir/0193c42d-b366-7fc6-9be7-e956aebb5362>
- Dirik, Mehmet. “İslâm Fıkhdında Ceninin Yaşama Hakkını Koruyan Düzenlemeler”. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 22 (2013): 45-62.
- Dirik, Mehmet. „İslam Hukuku Açısından Kürtaj“. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sy. 5 (2018): 73-96.
- el-Behnesî, Abdülkadir. *el-Mes'ûliyye'l-Cinâiyye fi'l-Fikhi'l-İslâmî*. Beyrut: Dârü's-Şurûk, 1982.
- Ertem, Ece Cihan. “Anti-Abortion Policies in Late Ottoman Empire and Early Republican Turkey: Intervention of State on Women's Body and Reproductivity”. *Fe Dergi* 3/1 (Ocak 2011), 46-55. https://doi.org/10.1501/Fe0001_00000000043
- Eryiğit Bader, Aynur. “Yahudilik Hristiyanlık ve İslam'da Kürtaj”. *Antakiyat* 2/1 (Haziran 2019), 116-141. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/antakiyat/article/554924>
- Foucault, Michel. *Histoire de la sexualité I: la volonté de savoir*. Paris: Gallimard,. Paris: s: Gallimard, 1976.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid. *İhyâ' 'Ulûmi'd-Dîn*. 4 cilt. Beyrut: Dârü'l-Ma'rifa, 1997.
- Görgülü, Ülfet. “Anomalili Gebeliklerin Sonlandırılmasıyla İlgili Cevaz Fetvalarına Eleştirel Bir Bakış”. *Diyanet İlmi Dergi* 53/4 (Aralık 2017), 105-122. <https://doi.org/10.61304/did.395186>

- Hasan Ali eş-Şâzelî. “Cinayet”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 8/14-15. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 1993.
- Hatun, Dogan - Yılmaz, Murat. “Religiosity and Public Attitudes toward Abortion among Turkish Adults: From an Islamic Perspective”. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/42 (Aralık 2020), 433-456. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.784869>
- Heyd, Uriel. *Studies in Old Ottoman Criminal Law*. ed. V.L. Menage. Oxford: Clarendon Press, 1973.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn. *Hâşiyetü Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*. 8 Cilt. Kahire: Şirketü Mektebeti ve Matba'ati Muştafâ el-Bâbî el-Halebî ve Evlâduhû, 2. Basım, 1966.
- İbn Hâzım, 'Alî b. Aḥmed. *el-Muḥallâ*. 11 cilt. Kahire: Mektebetü'l-Külliyât, 1967.
- İbn Kudâme, 'Abdullâh b. Aḥmed. *el-Muğnî*. 10 cilt. Riyad: Dâr 'Âlemü'l-Kütüb, 1997.
- İbn Manzûr, Muḥammed b. Mukerrem *Lisânü'l- 'Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâr Şâdır, 3. Basım, 1414.
- İbn Teymiyye, Aḥmed b. 'Abdülḥalîm. *Mecmû'u'l-Fetâvâ*. 37 cilt. Kahire: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.
- Karaman, Hayreddin. “Cenin, Ruh ve Kürtaj”. *Yeni Şafak*, 07 Eylül 2014. <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettin-karaman/cenin-ruh-ve-kurtaj-55741> (Erişim 17 Haziran 2026).
- Karaman, Hayreddin. *İslam'ın Işığında Günün Meseleleri*. 2 cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, ts.
- Karaman, Hayrettin. “Soru-(104) Kürtaj yaptırmak caiz midir?” *İslam Hukuku Profesörü Hayrettin Karaman'ın İnternet Sitesi*. 2013. Erişim 11 Şubat 2026. <https://www.hayrettinkaraman.net/sc/00104.htm>
- Kâsânî, Alâeddin Ebû Bekir. *Bedâ'i'u's-Şanâ'i' fî Tertîbi's-Şerâ'i'*. 7 cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986.
- Katz, Marion Holmes. “The Problem of Abortion in Classical Sunni Fiqh”. *Islamic Ethics of Life: Abortion, War, and Euthanasia*. ed. Jonathan E. Brockopp. 25-50. Columbia: South Carolina University Press, 2003.
- Kesgin, Hafsa. *İslam Hukukunda Kürtaj*. İstanbul: Kitâbî Yayınları, 2018.
- Koçak, Muhsin. “Gurre”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 14/211-212. İstanbul: TVD Yayınları, 1996.
- Le Petit Robert de la langue française. Paris: Le Robert, 2014.
- Merğînânî-el, Burhâneddin. *el-Hidâye*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, ts.

- Moosa, Ebrahim. “Prospects for Muslim Ethics in the Age of Global Modernity.” İçinde *Progressive Muslims: On Justice, Gender, and Pluralism*, ed. Omid Safi, 343–355. Oxford: Oneworld, 2003.
- Müslim b. Haccâc. *el-Câmi ‘u’s-Şahîh*. Kâsâme bölümü. Kahire: Dâr İhyâ’i’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.
- Nüfus Planlaması Hakkında Kanun (2827), Kabul Tarihi: 24 Mayıs 1983, *Resmî Gazete*, 27 Mayıs 1983, Sayı: 18059.
- Oğuzman, Kemal vd. *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 12. Basım, 2012.
- Okumuş, Filiz. “Üreme Fizyolojisi”. *Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı*. ed. Hilal Özbek - Vasfiye Eroğlu - Demet Çakır. 69-72. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, Genişletilmiş 2. Basım, 2025.
- Özay, Hilal. *İslam Hukukunda Cenin*. İstanbul: Cihan Yayınları, 2019.
- Serahsî, Muhammed b. Ahmed Şemsuddin (Şemsü’l-Eimme). *el-Mebsûû*. 30 cilt. Beyrut: Dârü’l-Ma‘rifa, ts.
- Şâtıbî, Ebû İshâk. *el-Muvâfakât fî Uşûliş-Şerî‘a*. 4 cilt. Beyrut: Dâr İbn ‘Affân, 1997.
- Şirbînî, Muḥammed b. Aḥmed. *Muḡnî’l-Muḥtâc ilâ Ma‘rifeti Me‘ânî Elfâzî’l-Minhâc*. 4 cilt. Beyrut: Dârü’l-Fikr, 1994.
- Tüfekçi, İbrahim. “İslam Hukukuna Göre Gebeliğin Sonlandırılması”. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/45 (Ocak 2014), 111-154. <https://doi.org/10.15370/muifd.97216>
- Türk Medenî Kanunu. Kanun No. 4721. Kabul Tarihi: 22 Kasım 2001. *Resmî Gazete*, 8 Aralık 2001, Sayı 24607.
- Ünalın, Abdurrahman - Alkış, Alpaslan. “Organ Bağışına Karar Verme: İslam Hukuku ve Psikoloji Perspektifinden Bir İnceleme”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (Haziran 2025), 361-392. <https://doi.org/10.35209/ksuifd.1653407>.